

**ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ
ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ
«БАКАЛАВР»**

Перелік спеціальних навчальних дисциплін для підготовки бакалавра з географії, спеціалізація - географія рекреації та туризму (11.00.11. – Конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів)

1. Атрактивність географічного середовища
2. Активний туризм: спортивний та оздоровчий туризм
3. Вступ до фаху
4. Географічні основи організації подорожей
5. Географія України
6. Геосайти України і світу
7. Ґрунтознавство з основами географії ґрунтів
8. Екскурсознавство з основами організації екскурсій
9. Загальне землезнавство
10. Заповідна справа та проектування екомереж
11. Інформаційно-комунікаційні системи в географії рекреації і туризмі
12. Краєзнавство
13. Мікрокліматологія з основами курортології
14. Організація туризму: перевезення
15. Основи географії рекреації і туризму
16. Раціональне природокористування та менеджмент природних ресурсів
17. Ризики в туризмі
18. Спортивно-оздоровчий туризм з основами фізичної рекреації
19. Транспортні системи в туризмі
20. Туризмологія
21. Туристські райони України
22. Туристсько-краєзнавча діяльність і моніторинг географічного середовища
23. Фізична географія материків і океанів
24. Фізична географія світу

1. «Атрактивність географічного середовища»

Навчальна дисципліна **«Атрактивність географічного середовища»** є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» з *галузі знань* 0401 – природничі науки, напряму – 040140 географія.

Дана дисципліна входить у **цикл дисциплін вільного вибору студентів за спеціалізацією «Географія рекреації та туризму»**. Її орієнтовано на вивчення естетичних якостей середовища що оточує людину, на з'ясування механізмів атрактивного сприйняття ландшафтів людиною з метою оцінки та використання атрактивних ресурсів середовища в рекреаційній та туристській діяльності.

Мета дисципліни – є отримання студентами знань про естетику ландшафту як науковий напрям, про об'єкт-суб'єктне поле атрактивності середовища при

сприйнятті його людиною, механізми формування образів ландшафту та розуміння естетичних якостей середовища, про ландшафтно-естетичні преференції середовища та ландшафтні смаки різних періодів та епох, про методичні підходи та способи дослідження естетичного в середовищі та механізмів сприйняття прекрасного.

Завдання полягають у наступному:

- формування у студентів системи базових знань перцепційної географії, естетики ландшафту, що впроваджуються в предметній галузі;
- формування системи методичних знань та навичок в дослідженнях атрактивності середовища та механізмах естетичного сприйняття середовища людиною;
- вивчення основних напрямків застосування результатів досліджень атрактивності середовища в професійній діяльності;
- огляд складових природного середовища існування людини в ракурсі атрактивного сприйняття;
- надбання навичок оцінки атрактивності середовища.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати** базові позиції в теорії та практиці естетики ландшафту, що впроваджуються в туристську діяльність:

- Поняття атрактивності та естетичного.
- Завдання естетики ландшафтів.
- Основні наукові принципи, підходи естетики середовища.
- Становлення та еволюція ідей естетичного в середовищі.
- Механізми сприйняття ландшафтів.
- Фактори сприйняття середовища людиною.
- Властивості ландшафтів в схемах сприйняття.
- Образи ландшафтів та схеми формування образів ландшафтів.
- Ландшафтні преференції та ландшафтно-естетичні якості ландшафтів.
- Пейзажні композиції. Елементи пейзажних композицій.
- Точки пейзажного огляду.
- Фізіономічні класифікації пейзажів.
- Оцінка естетичності ландшафтів.

Студенти також повинні оволодіти наступними **уміннями**:

- Орієнтуватися в наукових школах та наукових напрямках дослідження атрактивних та естетичних властивостей середовища;
- володіти методами та методиками оцінки естетичних властивостей середовища.

Місце дисципліни в системі підготовки фахівців у сфері туризму: дана дисципліна інтегрує в собі знання з фізичної географії, ландшафтознавства, культурології, математичної статистики, топографії та картографії готуючи студентів до подальшої фахової роботи в сфері туристської діяльності.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Образ середовища та механізми естетичного сприйняття

Об'єкт, предмет та завдання атрактивності географічного середовища. Перетин понять атрактивну та естетичне. Об'єкт-суб'єктне поле естетичного

сприйняття ландшафтів. Розуміння естетики середовища в різні епохи та періоди – еволюція смаків. Поняття атрактивності та естетичного. Завдання естетики ландшафтів. Основні наукові принципи, підходи естетики середовища. Місце естетики ландшафтів в колі природничих та гуманітарних наук. Становлення та еволюція ідей естетичного в середовищі. Механізми сприйняття ландшафтів. Фактори сприйняття середовища людиною. Властивості ландшафтів в схемах сприйняття.

Тема 2. Образ ландшафту та естетичні якості ландшафту

Образи ландшафтів та схеми формування образів ландшафтів. Ландшафтні преференції та ландшафтно-естетичні якості ландшафтів. Ландшафт та пейзаж. Пейзажні композиції. Елементи пейзажних композицій. Точки пейзажного огляду. Фізіономічні класифікації пейзажів. Емоційність пейзажів.

Тема 3. Методи вивчення естетичних якостей середовища. Оцінка естетичності ландшафтів. Структурно-інформаційний аналіз. Анкетування. Картографічні методи в дослідженні атрактивності середовища. Методи експертизи. Когнітивні методи. Психофізичні методи.

Тема 4. Складові природного середовища, як фактори атрактивного сприйняття оточуючого світу.

Атрактивність геологічної будови та рельєфу регіону. Клімат регіону та його вплив на атрактивність. Гідрологічні особливості територій, та вплив води на атрактивність. Рослинність та тваринний світ – атракції середовища.

Тема 5. Естетика культурного ландшафту

Існування та діяльність людини в природному середовищі: споживання чи пошуки золоті середини. Вплив антропогенного фактора на атрактивність регіонів. Антропогенні ландшафти. Культурні ландшафти. Красиве та потворне – дві грані одного явища.

Тема 6. Місто – атракція чи проблема.

Сприйняття міського ландшафту. Архітектурна еkleктика міста, як чинник атрактивного сприйняття. Семіотика міста. Образ міста в мистецтві

Тема 7. Об'єкти заповідання в якості атракцій. Пейзажне мистецтво (живопис, музика, поезія, лірична проза) у формуванні атрактивного сприйняття оточуючого світу. Паркове мистецтво: ландшафт та духовність Сади-парки, парки: еталони рукотворної природи в естетиці. Ландшафт в музиці. Ландшафт в живописі. Ландшафт в літературі.

2. “Активний туризм: спортивний та оздоровчий туризм”

Програма вивчення навчальної дисципліни “Активний туризм: спортивний та оздоровчий туризм” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” для студентів *галузі знань* – 1401 сфера обслуговування, *напрямку підготовки* – 6.140103 туризм, *спеціалізації* – міжнародний туризм.

Дана дисципліна належить до дисциплін вільного вибору студентів.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є активна спортивно-оздоровча діяльність, як особливий інтегративний вид просторової (географічної):

природничого та соціоекономіко-географічного спрямування, пізнавально-розвиваючої та рекреаційної) діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна “Активний туризм: спортивний та оздоровчий туризм” є складовою циклу дисциплін вільного вибору студентів та підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”. Дана навчальна дисципліна слідує після вивчення таких дисциплін як “Туризмознавство” та “Туристичне краєзнавство” а також безпосередньо пов'язана з такими навчальними курсами як “Діяльність туристичної самодіяльної організації” та “Безпека життєдіяльності” тощо.

Метою викладання навчальної дисципліни “Активний туризм: спортивний та оздоровчий туризм” є надання студентам базових знань теорії та практики активного (спортивно-оздоровчого) туризму, а також формування умінь та навичок організації заходів зі спортивного туризму.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Активний туризм: спортивний та оздоровчий туризм” є вивченні специфічних особливостей активного туризму; ознайомлені із основними видами активного туризму; вивченні з методикою розробкою категорійних пішохідних туристських маршрутів; вивченні методичних підходів з організації пішохідних туристських походів та змагань з техніки пішохідного туризму; ознайомленні з технікою руху в польових умовах; вивчені принципів орієнтування на місцевості.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: характерні риси та особливості активного туризму; правила організації та проведення походів та змагань зі спортивного туризму; психологічні основи підготовки та проведення туристських подорожей; організаційні основи проведення категорійних туристських походів; принципи орієнтування на місцевості.

вміти: планувати і розробляти категорійні пішохідні туристські походи; складати списки індивідуального та групового спорядження; розробляти раціон харчування та розкладку продуктів; розробляти і планувати дистанції з техніки пішохідного туризму; орієнтуватися на місцевості; рухатися за азимутом; в'язати основні вузли; наводити горизонтальну переправу.

Засоби діагностики успішності навчання – перевірка практичних робіт, виконання індивідуальних занять та модульні контрольні роботи.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АКТИВНОГО ТУРИЗМУ

Сутність поняття “активний туризм”, “спортивний туризм” та “спортивно-оздоровчий-туризм”. Мета та завдання активного туризму. Основні функції спортивно-оздоровчого туризму. Організаційні форми туристичних організацій: туристичні клуби, гуртки секції тощо. Загальна характеристика основних видів активного туризму: пішохідного і гірського туризму, лижний туризм, водний туризм, велосипедний туризм. Похідний та змагальний аспект активного туризму. Функціонування самодіяльних туристичних організацій. Організація плану роботи самодіяльної туристської організації.

Тема 2. ОСОБЛИВОСТІ ТУРИСТСЬКИХ МАРШРУТІВ

Загальні підходи до класифікації туристських маршрутів. Класифікація маршрутів за змістом. Класифікація маршрутів за складністю. Принципи та

підходи виділення категорійних маршрутів. Методика розробки туристських походів. Основні етапи розробки маршрутів: обрання району подорожі, прокладання траси маршруту, детальне відпрацювання нитки маршруту. Правила руху на маршруті: тривалість та протяжність. Методика створення пішохідних маршрутів I категорії складності.

Тема 3. ОСОБЛИВОСТІ ТУРИСТСЬКИХ ПОХОДІВ

Соціально-психологічні аспекти формування туристської групи. Психологічний клімат у групі. Структурна та динамічна характеристика учасників туристського походу. Підходи та принципи формування індивідуального та групового спорядження. Підходи до формування індивідуальної та групової аптечки. Організація харчування в польових умовах: енергетичні витрати організму; режим, раціон та цикл харчування в польових умовах; характеристика основних груп продуктів; формування розкладки продуктів. Нормативно-правові аспекти спортивного туризму. Правила проведення спортивних походів. Оформлення документації для подання в МКК: наказ по організації, що проводить туристський похід; маршрутний лист; медичні довідки про стан здоров'я учасників; довідки, що підтверджують досвід учасників та керівника; страхові поліси; лист до контрольно-рятувальної служби; картографічний матеріал.

Тема 4. ОСОБЛИВОСТІ ЗМАГАНЬ ІЗ ПІШОХІДНОГО СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

Загальні положення проведення змагань зі спортивного туризму. Види змагань зі пішохідного спортивного туризму: "смуга першкод", "крос-похід" та "Рятувальні роботи". Характеристика технічних та спеціальних етапів. Характеристика дистанцій з пішохідного туризму. Аспекти організації безпеки під час проведення змагань зі спортивного туризму. Суддівство та визначення результатів змагань.

Тема 5. ОРГАНІЗАЦІЯ РУХУ В ТУРИСТСЬКОМУ ПОХОДІ

Правила та принципи пересування в польових умовах. Порядок і режим руху. Рух пішки. Особливості пересування по розчленованій місцевості. Пересування на воді. Принципи долаття водних перешкод: вбрід, за допомогою допоміжних засобів та наведення горизонтальної переправи. Основні принципи організації страховки та самостраховки під час руху в польових умовах: використання альпенштоку, допоміжних мотузок, карабінів та страхувальних систем. Техніка організації спуску та підйому за допомогою мотузки.

ТЕМА 6. РОБОТА З КАРТОЮ ТА ОРІЄНТУВАННЯ НА МІСЦЕВОСТІ

Загальні положення орієнтування на місцевості. Характеристика основних типів орієнтирів: точкові, лінійні та площинні. Орієнтування на місцевості за допомогою компаса, небесними тілами, місцевими предметами. Компас та принципи його роботи. Азимут та його види. Принципи руху за азимутом. Карта та рух по місцевості. Масштаб та його види. Спортивне орієнтування та карта. Спортивна карта: точність, генералізація, умовні знаки, легенда.

3. «Вступ до фаху»

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни „Вступ до фаху” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напрямку 6.040104 Географія.

Предмет навчальної дисципліни "Вступ до фаху" включає специфічні риси туризму; історію його розвитку в світі та в Україні; формування та функціонування індустрії туризму, її структуру; туристичні умови та ресурси; поняття про гостинність в туризмі, організацію транспортних перевезень та діяльність туристичної галузі; правові аспекти турдіяльності та сутність туристичної політики держави; міжнародний туризм та діяльність міжнародних організацій.

Метою викладання навчальної дисципліни „Вступ до фаху” є ознайомлення фундаментальними знаннями з теорії й практики туризму.

Основними завданнями вивчення дисципліни „Вступ до фаху” є надання знань зі специфіки туризму як багатогранного суспільного явища та особливостей його функціонування в світі та в Україні, з сутності діяльності в сфері туризму, у формуванні навичок дослідницької роботи з формування туристичного продукту.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

функції туризму, структуру туризму та індустрії туризму, специфічні ознаки туристичної послуги, її місце в господарській системі, характерні риси функціонування ринку туристичних послуг та особливості діяльності суб'єктів ринку, включно з міжнародними та національними організаціями.

вміти:

класифікувати види туризму та туристичні ресурси, визначати приналежність суб'єктів туристичної діяльності до відповідної структурної компоненти індустрії туризму, визначати центри туризму та інші елементи територіальної структури туристичної діяльності на певній території, скласти опорний каркас туристичної програми та визначити вид та мету туру.

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Туризм як суспільне явище та об'єкт пізнання. Поняття про туризм, його визначення за Законом України «Про туризм» та міжнародними документами. Суспільні функції туризму: рекреаційна, культурна, просвітницько-виховна, економічна, екологічна, соціальна тощо. Чинники розвитку туризму: науково-технічний прогрес, урбанізація, зростання культурно-освітнього рівня населення. Зміна умов та способу життя як рушійна сила розвитку туризму і ускладнення його суспільних функцій, глобалізаційні ознаки туризму. Аспекти дослідження туризму: географічний, історичний, економічний, екологічний, культурологічний, соціальний, психологічний, інформаційно-технологічний, політологічний, педагогічний тощо. Формування туризмології як науки про туризм та місце в ній туризмознавства.

Тема 2. Структура туризму. Підходи до класифікації. Класифікація туризму за формами: самодіяльний, організований; індивідуальний, груповий; клубний, соціальний. Класифікація за рівнем: міжнародний, внутрішній. Класифікація за

напрямами: активний, екологічний, екскурсійний, рекреаційний. Класифікація за видами(мотивацією): гірськолижний, культурно-просвітницький, розважальний, курортно-лікувальний, релігійний, діловий та конгресово-науковий, етнічний, сільський тощо. Класифікація за засобами долання простору: пішохідний, кінний та гужовий, водний, автомобільний, повітряний. Класифікація за цільовою аудиторією: дитячо-юнацький, молодіжний, сімейний, тощо. Класифікація за ринковими ознаками: масовий, елітарний, екзотичний. Особливості кожного структурного елементу.

Тема 3. Туризм як сфера економічної діяльності. Індустрія туризму. Специфічні риси туристичної послуги. Бізнесова складова туристичної діяльності. Соціалізація турдіяльності. Екологічний імператив в турдіяльності. Поняття про індустрію туризму як міжгалузевий комплекс (кластер) із задоволення потреб подорожуючої людини. Структура індустрії туризму: організаційна, функціонально-галузева, територіально-господарська, її елементи. Рівні організації індустрії туризму: глобальний (міжнародний), національний, регіональний, місцевий.

Тема 4. Туристичні ресурси. Підходи до класифікації. Природно-рекреаційні (рельєф, клімат, гідрографія, ландшафти, бальнеологічні ресурси); культурно-історичні (археологічні, архітектурні, монументального мистецтва, пам'ятки історії та культури); етнічні (елементи матеріальної та духовної традиційної культури) туристичні ресурси. Туристсько-рекреаційні об'єкти: національні парки, історико-культурні заповідники, тощо). Музеї в структурі туристичних ресурсів. Умови розвитку туризму. Поняття та класифікація умов: топологічні, транзитні, економічні, соціально-демографічні, екологічні, інфраструктурні, політико-правові. Територіально-рекреаційний комплекс, принципи його формування та функціонування.

Тема 5. Гостинність в туризмі. Заклади, що надають послуги розміщення, їх види. Організація обслуговування туристів в готелях та інших закладах розміщення. Класифікація закладів харчування. Види та форми дозвілля. Організація послуг дозвілля в системі гостинності. Поняття про готельні мережі. Технологія готельної справи. Основні риси технології харчування. Загальні принципи організації харчування туристів.

Тема 6. Транспортні послуги в туризмі. Використання різних видів транспорту в туризмі: залізничного, автомобільного, водного, повітряного. Принципи організації залізничних подорожей. Особливості автотуризму. Загальні положення організації автобусних турів. Авіап перевезення в туризмі. Використання інших видів транспорту в туризмі (гужовий, повітряні кулі, космічний тощо). Круїзний туризм: річкові, морські та змішані круїзи.

Тема 7. Суб'єкти туристичної діяльності. Основні типи та види підприємств туристичної галузі. Основні напрямки діяльності, форми організації та розподіл функцій туристичного підприємства. Структура та рівні в системі підготовки кадрів для туризму. Стандартизація освіти та класифікатор професій в туризмі. Вітчизняний досвід та наукова складова в підготовці кадрів для туризму. Види навчальних закладів України, які готують кадри для туризму. Особливості функціонування туристичного ринку. Суб'єкти ринкової діяльності.

4. «Географічні основи організації подорожей»

Навчальна дисципліна “Географічні основи організації подорожей” є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” з *галузі знань* – 0401 природничі науки, *напрямку підготовки* – 040104 географія.

Дана дисципліна належить до дисциплін вільного вибору студентів.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є транспорт як головний засіб переміщення та організації подорожей.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна “Географічні основи організації подорожей” є складовою циклу дисциплін вільного вибору студентів та підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”. Дана навчальна дисципліна слідує після вивчення таких дисциплін як “Менеджмент та маркетинг в туризмі” та “Географії туризму”, а також безпосередньо пов'язана з таким навчальним курсом як “Організація транспортного обслуговування туристів” тощо.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у студентів теоретичних знань про транспортну сферу – основу сучасних перевезень. Транспорт являє собою не тільки важливу сферу економіки, а також сформувати необхідні знання для планування і організації транспортних подорожей.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Географічні основи організації подорожей” є формування знань та умінь для планування та аналізу транспортної складової організації подорожей з точки зору комфортності, ціни та часу подорожі.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: історію розвитку транспортних подорожей починаючи від часів античності до сучасності; мотиваційні аспекти розвитку туризму; сучасну географію подорожей у Світі; етапи встановлення транспортної інфраструктури; особливості використання різних видів транспорту для організації подорожей.

вміти: аналізувати мотиваційні причини подорожей; визначати тенденції “географії” подорожей на сучасному етапі; визначати тенденції розвитку туристичної сфери на сучасному етапі; аналізувати функціонування основних видів транспорту для організації подорожей; планувати подорож вибираючи оптимальні види транспорту.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ПОДороЖЕЙ

Передумови виникнення і розвитку подорожей. Подорожі в епоху первісних людей. Перші мореплавці (Крит, Стародавній Єгипет та Фінікія). Великі полководці давності. Розвиток подорожей на Стародавньому Сході. Активація подорожей в часи Античності. Науково-практичний внесок мандрівників античності в розвиток подорожей та туризму. Розвитку туристичної інфраструктури. Подорожі в епоху раннього середньовіччя. Паломництво як основний вид подорожей у Середньовіччя. “Хрестові” походи як вид подорожей. Торгові шляхи та “подорожі за знаннями”. Морські подорожі епохи середньовіччя. Великі географічні відкриття Заходу та Сходу. Характеристика

подорожей у середньовічній Європі. Специфіка подорожей у Київській Русі. Подорожі і відкриття XVII-XVIII століття. Португальські дослідницькі експедиції. Відкриття Америки та іспанські конкістадори. Дослідницькі експедиції голландців, англійців та французів. Дослідницькі експедиції та подорожі по Євразії. Розвиток подорожей в кінці XIX на початку XX століття. Виникнення перших туристичних організацій. Розвиток гірського туризму в Європі. Зародження організованих подорожей та туризму. Організація першої туристичної подорожі Томаса Кука. Міжнародні організації з питань подорожей та туризму. Динаміка розвитку подорожей та туризму в XX столітті. Розвиток туризму в Радянському Союзі: діяльність “Інтуристу”, Республіканської ради по туризму та екскурсіях та Бюро міжнародного молодіжного туризму “Супутник”.

Тема 2. МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ПОДороЖЕЙ

Об’єктивні і суб’єктивні причини і мотиви, що впливають на вибір подорожей. Туристичні мотиви і туристична мотивація. Класифікація туристичних мотивів при виборі подорожей. Категорії туристичних мотивів. Мотиваційні результати. Етапи прийняття рішення при купівлі туристичного продукту. Головні фактори туристичної мотивації. Головні бар’єри подорожей. Культура як фактор туристичної мотивації. Соціопсихологічні аспекти подорожей та туризму. Головні показники туристичної активності. Географія туристичних потоків. Географія туристичних доходів та видатків. Динаміка розвитку туризму у XXI століття. Загальна характеристика провідних туристичних регіонів: Європа, Америка, Близький схід та Південно-Східна Азія.

Тема 3. ФОРМУВАННЯ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Аспекти розвитку авіаційного транспорту: перші польоти (Давня Греція); створення планерів; 1900-1914 – “Ера піонерів”; 1918-1939 – “Золотий вік”; сучасний стан. Аспекти розвитку залізничного транспорту: передумови виникнення залізниць; становлення залізничних доріг, 1880-1890 – “Залізничний бум”; винайдення електричної тяги; сучасний стан залізниці. Аспекти розвитку автомобільного транспорту: винахідник-першопрохідці; ранні автомобілі; Ера Ветеранів; Вінтажна Ера; сучасний стан. Сучасні аспекти розвитку водного транспорту. Live Ships Map AIS – геоінформаційна система, що відображає місцезнаходження суден в реальному часі.

ТЕМА 4. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСПОРТУ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОДороЖЕЙ ТА ТУРИЗМУ

Нормативно-правове регулювання авіаперевезень. Головні типи авіасуден, що використовуються для перевезення пасажирів. Види авіарейсів: регулярні та чартерні. Загальні правила перевезення багажу. Авіаквитки та їх види. Спеціальні дисконтні авіа програми. Космічні перевезення. Сервіс Flight Radar 24. Нормативно-правове регулювання морських та річкових перевезень. Класифікація суден водного транспорту. Типи обслуговування пасажирів на морських та річкових судах. Річні та морські круїзи як вид туристичного продукту. Типи морських круїзів: стандарт, преміум, люкс клас та ексклюзив. Нормативно-правове регулювання залізничних перевезень. Види залізничного сполучення та рухомого складу. Правила перевозки пасажирів залізничним транспортом. Види і типи вагонів, рівні і класи перевезення пасажирів в Україні та за кордоном. Спеціалізовані туристичні потяги. Нормативно-правове

регулювання автомобільних (автобусних) перевезень. Класифікація рухомого складу автобусних перевезень. Вимоги, що виносяться до автобусів для перевезення пасажирів. Зіркова класифікація комфорту автобусів. Специфіка організації туристичних автобусних маршрутів. Прокат автомобілів. Подорожі за допомогою мускулів людського тіла. Пішохідні та інші види подорожей. Технічні засоби на основі мускульної сили людини. Використання велосипеда. Гребні судна, їх типи та використання для організації подорожей. Використання тварин. Повітряні кулі та дирижаблі як вид транспорту. Космічні подорожі сучасності та майбутнього.

5. «Географія України»

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Географія України» (частина I. «Фізична географія України») складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за ОКР «бакалавр» з напрямів підготовки 6.040104 «Географія», 6.040105 «Гідрометеорологія», 6.080101 «Геодезія, картографія та землеустрій», 6.140103 «Туризм».

Міждисциплінарні зв'язки. Дисципліна «Фізична географія України» є ланкою загальної системи фізико-географічних курсів (загальне землезнавство → фізична географія материків та океанів → фізична географія України та ін.) та спирається на курси загальної геології, метеорології та кліматології, основ ґрунтознавства та географії ґрунтів, ін.

Мета навчальної дисципліни – дати студентам знання про різноманітність природних умов і ресурсів в межах території України та розкрити причинно-наслідкові зв'язки процесів і явищ, які приводять до формування природних територіальних комплексів. Дисципліна «Фізична географія України» включає огляд загальних особливостей природи території України за компонентами і більш детальні характеристики регіональних фізико-географічних одиниць – країн, зон, провінцій.

Завдання навчальної дисципліни: ознайомити студентів з особливостями природних умов та ресурсів території України, географічними закономірностями у їх поширенні; навчити використовувати отримані знання в географічних, геоекологічних та інших дослідженнях території України.

Вимоги до знань та вмінь студентів

Студент повинен знати: основні поняття і терміни, якими прийнято оперувати при характеристиці природних умов та ресурсів території України; основні відомості (у цифровій формі) про територію та природні умови тощо. Студент повинен вміти: характеризувати особливості природних умов та ресурсів території України; робити висновки про взаємодію та взаємовплив різних природних компонентів та умов; пояснювати основні географічні закономірності в межах території України.

Програма навчальної дисципліни

Вступ. Регіональна фізична географія, її об'єкт, предмет і методи досліджень. Зміст, наукове і практичне значення курсу "Фізична географія України".

Тема 1. ТЕРИТОРІЯ УКРАЇНИ ТА ЇЇ КОРДОНИ. ГЕОГРАФІЧНЕ

ПОЛОЖЕННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ. ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИХ УМОВ І РЕСУРСІВ

Положення території України в системі географічних координат. Площа, особливості конфігурації, кордони. Оцінка фізико-географічного положення території загальна оцінка різноманітності природних умов, їх сприятливості для ведення господарства, життєдіяльності та відпочинку населення. Перші відомості про природу території України в роботах античних вчених та мандрівників. Територія та природа України в історико-географічних джерелах часів Київської Русі та Галицько-Волинського князівства. Відомості про природу України в описах іноземних мандрівників XIV – XVIII ст. Зображення території України на географічних картах. Початок наукових досліджень природи України. Академічні експедиції другої половини XVIII ст. Роль університетів, товариств природознавців у вивченні природних умов території. Географічні дослідження території України кінця XIX – першої половини XX ст. Дослідження природних умов та ресурсів у другій половині XX ст. Сучасні напрямки комплексного фізико-географічного вивчення території України.

Тема 2. БУДОВА НАДР ТА РЕЛЬЄФ У МЕЖАХ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ. КОРИСНІ КОПАЛИНИ

Тектонічна неоднорідність території України. Особливості будови надр у межах основних геоструктурних регіонів (за схемою тектонічного районування). Сучасна геодинаміка. Основні етапи до четвертинної геологічної історії. Палеогеографічні умови антропогену. Стратиграфічний поділ земної кори у межах території України. Головні орографічні риси території, зв'язок рельєфу з тектонічною будовою. Геоморфологічні рівні. Особливості розвитку основних генетичних типів і форм рельєфу. Сучасні геоморфологічні процеси. Геоморфологічне районування. Багатство і різноманітність корисних копалин у зв'язку з будовою надр. Закономірності розміщення, характеристика і господарська оцінка основних родовищ корисних копалин: горючих, металічних і неметалічних. Перспективи розширення мінерально-сировинної бази.

Тема 3. КЛІМАТИЧНІ УМОВИ ТА РЕСУРСИ УКРАЇНИ

Особливості прояву основних чинників формування клімату (радіаційних, циркуляційних, поверхні Землі) в межах території України. Загальні риси клімату України. Аналіз кліматичних умов за елементами: атмосферний тиск та вітри, температура повітря, вологість повітря, хмарність, атмосферні опади, випаровування й випаровуваність. Стихійні погодні явища. Зміни кліматичних елементів за порами року та закономірності їх розподілу по території. Характерні погодні процеси за порами року. Кліматичне районування території України.

Тема 4. ВНУТРІШНІ ВОДИ УКРАЇНИ

Загальні особливості природи Чорного та Азовського морів як внутрішньоматерикових морів. Гідрологічний та гідрохімічний режим. Природні ресурси морів, їх господарське значення. Проблеми раціонального використання природних умов і ресурсів Чорного та Азовського морів, відтворення їх біологічного потенціалу. Густина річкової мережі у межах України. Основні джерела живлення річок. Особливості водного режиму річок. Гідрографічна та гідрологічна характеристика найбільших річок України. Озера і озера-лимани. Генетичні типи озер. Характеристика основних озер. Болота. Типи боліт, їх

значення та основні закономірності поширення. Штучні водойми і водотоки. Підземні води. Гідрогеологічні райони (басейни): розташування, умови залягання, господарське використання. Мінеральні води України, їх класифікація, закономірності в поширенні, особливості використання.

Тема 5. ГРУНТОВО-РОСЛИННИЙ ПОКРИВ І ТВАРИННИЙ СВІТ

Ґрунти, рослинність і тваринний світ як компоненти природного ландшафту. Фактори формування ґрунтового покриву у межах України. Основні закономірності в поширенні ґрунтів на території України. Характеристика основних типів ґрунтів на території України. Ґрунтово-географічне районування. Багатство видового складу флори України. Закономірності у поширенні типів лісів, рослин степів, луків, боліт. Рослинні ресурси. Геоботанічне районування території України. Видове різноманіття тваринного світу. Характеристика основних біотопів. Ресурси тваринного світу. Зоогеографічне районування.

Тема 6. НЕСПРИЯТЛИВІ ПРИРОДНІ ПРОЦЕСИ ТА ЯВИЩА, ФАКТОРИ ЇХНЬОГО РОЗВИТКУ І ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ

Фактори розвитку сучасних фізико-географічних процесів на території України, їх головні типи. Особливості прояву посушливих явищ, суховіїв, пилових та піщаних бурь, розвіювання пісків, ерозійних процесів, зсувів, селів, сніго-лавинних процесів, карсту, суфозії, абразії, заболочування, засолення та заходи щодо їх попередження і знешкодження.

Тема 7. ЛАНДШАФТИ І ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Принципи виділення, класифікація ландшафтів України. Ландшафтна карта як основа фізико-географічного районування. Принципи та обґрунтування схеми районування. Система таксономічних одиниць фізико-географічного районування. Схема фізико-географічного районування України. Теоретичне і практичне значення фізико-географічного районування. Особливості Українського Полісся як південно-західної частини зони мішаних лісів. Зона широколистяних лісів: особливості природи та фізико-географічне районування. Лісостепова зона України: зональні риси природи та фізико-географічне районування. Природні умови та фізико-географічне районування степової зони України. Українські Карпати: загальні риси природних умов та фізико-географічне районування. Кримські гори: загальні риси природних умов та фізико-географічне районування.

Тема 8. РЕГІОНАЛЬНІ ГЕОЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ. ТЕРИТОРІЇ ТА ОБ'ЄКТИ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Регіональні проблеми природокористування і охорони природи. Антропогенні зміни природних компонентів ландшафтів: рельєфу, вод, ґрунтів, рослинного та тваринного світу. Два напрямки охорони природи: охорона природних ресурсів в процесі їх використання та збереження природних об'єктів і територій шляхом заповідання. Поняття про заповідні території, природно-заповідний фонд. Класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Мережа природно-заповідних територій та об'єктів України.

6. “Геосайти України та світу”

Програма вивчення навчальної дисципліни “Геосайти України та світу” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” для студентів *галузі знань* – 0401 природничі науки, *напрямку підготовки* – 040104 географія.

Дана дисципліна належить до дисциплін вільного вибору студентів.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є геосайти (геологічні пам’ятки, пам’ятки природи) та геопарки України та світу як об’єкти геологічних туристичних маршрутів.

Міждисциплінарні зв’язки: дисципліна “Геосайти України та світу” посідає важливе місце у структурі підготовки фахівців з географії рекреації та туризму. Дана навчальна дисципліна вивчається після вивчення дисциплін “Фізична географія материків та океанів”, “Основи географії рекреації та туризму”, “Екскурсознавство з основами організації екскурсій” та тісно пов’язана з тими навчальними курсами як “Туристсько-краєзнавча діяльність”, “Географія туризму” та “Географія України” тощо.

Метою викладання навчальної дисципліни “Геосайти України та світу” є вивчення можливостей використання геосайтів (унікальних природних та геологічних пам’яток) у рекреаційно-туристичній діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Геосайти України та світу” є познайомити студентів з підходами щодо дослідження геосайтів; розкрити сутність геосайтів, як рекреаційно-туристичних ресурсів; зазначити міжнародні аспекти охорони та збереження геосайтів; охарактеризувати геосайти України; охарактеризувати геопарки Світу; розкрити теоретико-методологічні основи організації геотурів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: знати поняття “геосайти”, “геопарки” та “геологічні пам’ятки”; класифікацію геосайтів; методику розробки геотурів; роль та значення естетичних функцій рельєфу; характеристику геосайтів України та Світу.

вміти: відбирати та надавати інформацію про геосайти України та Світу; проводити естетичну оцінку рельєфу; проводити аналіз діяльності міжнародних організацій щодо охорони геологічної та природної спадщини; аналізувати можливість використання геосайтів у рекреаційно-туристичній діяльності.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ГЕОСАЙТІВ

Мета, завдання та структура курсу. Сутність основних понять: пам’ятка природи, геологічна пам’ятка, геосайт, геопарк. Методи дослідження природних та геологічних пам’яток - геосайтів. Місце і роль природних та геологічних пам’яток в структурі ресурсів. Геологічна історія розвитку планети Земля. Значення ер та періодів у формуванні сучасного вигляду планети. Гіпотеза про “дрейф материків”. Геологічна будова України. Створення довідника-путівника “Геологические памятники Украины”. Підходи щодо класифікації пам’яток природи. Класифікація пам’яток неживої природи. Класифікації геологічних

пам'яток в різних країнах. Сучасна класифікація природних та геологічних пам'яток прийнята для території України.

Тема 2. МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ОХОРОНИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЕОСАЙТІВ

Передумови виникнення ідей щодо збереження та охорони геологічних пам'яток у 80-90 роках ХХ століття. Декларація прав пам'яті Землі. Створення Асоціації зі збереження Геологічної спадщини. ЮНЕСКО: структура, мета і завдання. Список світової спадщини ЮНЕСКО. Критерії віднесення об'єктів до Списку Світової спадщини ЮНЕСКО. Створення і функціонування Глобальної мережі геопарків.

Тема 3. ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ ЯК РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИЙ РЕСУРС

Сутність поняття рельєфу та печер як рекреаційно-туристичних ресурсів. Підходи щодо класифікації печер. Використання рельєфу та печер в рекреаційно-туристичній діяльності. Рельєф як фактор естетичної привабливості. Роль і значення картографічних матеріалів при оцінці естетичних функцій рельєфу. Сутність поняття естетики оцінки рельєфу. Критерії естетичної оцінки рельєфу. Рекреаційний аспект рельєфу. Співвідношення геологічних і геоморфологічних складових у рекреаційних ресурсах. Класифікаційні ознаки рельєфу України.

Тема 4. ГЕОСАЙТИ ЯК ОБ'ЄКТИ НАУКОВОГО ТУРИЗМУ

Сутність поняття науковий туризм. Види та рівні наукового туризму. Сучасні різновиди наукового туризму. Геологічна екскурсія як вид наукового туризму. Поняття про туристичний продукт. Система туроперейтинга. Тур як основний ринковий продукт. Класифікація туристичних маршрутів. Основні етапи розробки туристичного маршруту. Економічна складова туристичного продукту.

Тема 5. ХАРАКТЕРИСТИКА ГЕОСАЙТІВ СВІТУ

Загальна характеристика регіону. Характеристика показників розвитку туризму в Європі. Загальна характеристика геопарків країн Європи: Іспанія, Італія, Британія, Німеччина, Франція, Греція та Португалія. Загальна характеристика регіонів Азія та Америка. Характеристика показників розвитку туризму в Азії та Америці. Загальна характеристика геопарків країн Світу: Китай, Японія та решта світу.

7. “Грунтознавство з основами географії ґрунтів”

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “Грунтознавство з основами географії ґрунтів” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» напрямів підготовки 6.040104 **географія**, 6.040105 – **гідрометеорологія**, 6.080101 - **геодезія, картографія та землеустрій**

Предметом вивчення навчальної дисципліни є ґрунт як самостійне природно-історичне тіло. Її орієнтовано на засвоєння теоретичних основ ґрунтознавства і

географії ґрунтів та базових методів лабораторних та польових досліджень ґрунтів та картографування ґрунтового покриву.

Міждисциплінарні зв'язки: нормативна навчальна дисципліна “Ґрунтознавство з основами географії ґрунтів” є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр", є базовою для вивчення таких спеціальних дисциплін як «Ландшафтознавство», «Методи географічних досліджень», «Фізична географія материків і океанів», «Фізична географія України», «Раціональне природокористування» тощо. В той же час при опануванні курсу “Ґрунтознавство з основами географії ґрунтів” студентам необхідні фундаментальні знання з метеорології та кліматології, геології, землезнавства та інших загальногеографічних дисциплін. Вивчення «Ґрунтознавства» неможливе без опанування базових знань з хімії та фізики. Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів.

Метою викладання навчальної дисципліни “Ґрунтознавство з основами географії ґрунтів” є дати студентам базові знання теорії і практики ґрунтознавства і географії ґрунтів з точки зору школи генетичного ґрунтознавства, а також сформувати належні практичні навички лабораторних та польових досліджень ґрунтів та картографування ґрунтового покриву.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Ґрунтознавство з основами географії ґрунтів ” є

- ознайомити з сутністю та теоретичними основами генетичного ґрунтознавства;
- сформувати вміння встановлювати закономірності поширення ґрунтів на основі аналізу екологічних факторів, зокрема ґрунтоутворних;
- ознайомити з базовими методами лабораторного дослідження ґрунтів;
- виробити практичні навички та засвоїти методичні прийоми польового дослідження та картографування ґрунтів;
- обґрунтувати необхідність дослідження ґрунтів і ґрунтового покриву в системі моніторингу за станом довкілля.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- основні терміни і поняття щодо ґрунтознавства та географії ґрунтів;
- основні закономірності формування ґрунтів під впливом ґрунтоутвірних факторів;
- основні ґрунтоутвірні процеси, особливості їх прояву та вплив на тип ґрунтоутворення;
- основні характеристики, властивості і режими ґрунтів, особливості їх визначення і формування;
- поняття про ґрунтову родючість, її типи, а також фактори родючості;
- основні закономірності географічного поширення ґрунтів і формування структури ґрунтового покриву;
- основи ґрунтового-біокліматичного районування ґрунтів;
- основи польового дослідження ґрунтів.

вміти :

- за картами та довідковими матеріалами характеризувати умови

- грунтоутворення та структуру ґрунтового покриву регіонів;
- визначати закономірні зміни типів ґрунтів за формами мезо- і мікрорельєфу залежно від зміни складу ґрунтовірних порід, впливу ґрунтових вод тощо;
 - вибирати місце для закладання ґрунтового профілю та визначати його положення на топографічній карті;
 - складати опис генетичного профілю ґрунту за його морфологічними ознаками та визначати класифікаційну приналежність ґрунту.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вступ . Предмет, мета, завдання навчальної дисципліни. Структура курсу.

ТЕМА 1. Ґрунтознавство як галузь природознавства

Поняття про ґрунт. Роль ґрунту в природі і житті людини. Ґрунтознавство як наука: сутність, зміст і основні положення. Основні етапи формування і розвитку ґрунтознавства. Методи вивчення ґрунтів. Зв'язок ґрунтознавства з іншими науками. Його основні розділи і напрямки дослідження. Значення ґрунтознавства для фізичної та економічної географії.

ТЕМА 2. Поняття про ґрунтоутворюючі фактори

Поняття про ґрунтоутворюючі фактори. Клімат як фактор ґрунтоутворення. Роль живих організмів у формуванні ґрунтів. Основні ґрунтоутворюючі породи, закономірності їх поширення і вплив на формування типів ґрунту. Роль рельєфу у ґрунтоутворенні. Локальні фактори ґрунтоутворення: виробнича діяльність людини, ґрунтові води, вулканічний попел тощо.

ТЕМА 3. Загальна схема ґрунтоутворення. Ґрунтоутворні процеси. Поняття і суть ґрунтоутворюючого процесу. Загальна схема і стадії ґрунтоутворення. Спрямованість ґрунтоутворних процесів. Загальні та елементарні ґрунтоутворні процеси. Загальні ґрунтоутворні процеси як прояв взаємодії великого геологічного і малого біологічного кругообігів речовини.

ТЕМА 4. Елементарні ґрунтоутворні процеси. Тип ґрунтоутворення. Елементарні ґрунтоутворні процеси (ЕГП) як специфічний прояв загальних процесів. Характерні риси (ознаки) ЕГП. Основні групи елементарних ґрунтоутворних процесів та їх характеристика. Поняття про тип ґрунтоутворення як головний напрямок розвитку ґрунтоутворюючих процесів і його зв'язок з концепцією ЕГП.

ТЕМА 5. Класифікація ґрунтів.

Класифікація ґрунтів: завдання, основні принципи розробки. Поняття генетичного типу ґрунту, як базової одиниці класифікації. Характерні ознаки ґрунтового типу. Сучасна система таксономічних одиниць класифікації: тип, підтип, рід, вид, підвид, різновидність, розряд. Номенклатура і діагностика ґрунтів.

ТЕМА 6. Ґрунтоутворні породи і мінеральна частина ґрунту

Континентальні плейстоценові відклади як основні ґрунтоутворні породи. Гранулометричний (механічний) склад ґрунтоутворних порід і ґрунтів. Мінералогічний і хімічний склад ґрунтів і ґрунтоутворних порід. Загальні фізичні і фізико-механічні властивості ґрунтів.

ТЕМА 7. Вбирна здатність ґрунту. Ґрунтова волога і повітря. Водні і повітряні властивості. Високодисперсна складова ґрунту. Поняття про вбирну здатність

грунту і її типи. Грунтовий вбирний комплекс. Основні характеристики грунтового вбирного комплексу. Ємність вбирання та її значення. Грунтовий розчин. Кислотність і лужність ґрунтів. Стан і форми води в ґрунті. Водні властивості ґрунту: водопроникність і вологоємність. Склад ґрунтового повітря та його роль у ґрунтоутворенні. Повітряні властивості і повітряний режим ґрунту.

ТЕМА 8. Клімат і ґрунтоутворення. Тепловий і водний режими ґрунту

Значення сонячної радіації в ґрунтоутворенні. Тепловий режим ґрунту. Теплові властивості: теплопоглинальна здатність, теплоємність, теплопровідність. Водний баланс. Коефіцієнт зволоження і типи водного режиму ґрунту: промивний, непромивний, випітний, застійний, іригаційний, мерзлотний тощо. Вплив атмосферних опадів на ґрунтоутворення.

Зв'язок гідротермічних умов з ґрунтоутворенням.

ТЕМА 9. Біологічні фактори ґрунтоутворення і органічна речовина ґрунту

Роль вищих рослин в ґрунтоутворенні. Участь тварин в ґрунтоутворенні. Роль мікроорганізмів в ґрунтоутворенні. Мікроелементи в рослинних і тваринних організмах. Органічна складова ґрунту. Гумус, його склад і утворення. Характеристика гумусного стану ґрунтів. Роль гумусних речовин в ґрунтоутворенні і живленні рослин. Екологічна роль гумусу. Географічні закономірності поширення гумусових речовин в ґрунтах.

ТЕМА 10. Ґрунтова родючість

Родючість як специфічна властивість ґрунту. Види родючості ґрунту:

природна, штучна, економічна, потенційна, відносна. Фактори родючості.

Лімітуючі фактори родючості. Оцінка родючості ґрунтів та шляхи її поліпшення.

ТЕМА 11. Охорона ґрунтів.

Ґрунт як засіб і продукт праці. Вплив людини на ґрунтовий покрив. Принципи раціонального землекористування і завдання охорони ґрунтів. Охорона ґрунтів від ерозії і дефляції. Рекультивація ґрунтів. Дегуміфікація ґрунтів і шляхи попередження. Охорона гумусного стану ґрунтів. Опустелювання ґрунтів. Водні меліорації. Захист ґрунтів від процесів вторинного засолення та осолонцювання. Вторинна кислотність ґрунтів. Захист ґрунтів від техногенного забруднення. Екологічний стан ґрунтів. Правові основи охорони ґрунтів.

ТЕМА 12. Основні закономірності географії ґрунтів та ґрунтово-географічне районування. Структура ґрунтового покриву

Основні закономірності географічного поширення ґрунтів: закон горизонтальної зональності, закон вертикальної зональності, закон фаціальності, закон аналогічних топографічних рядів. Поняття зональних, азональних та інтразональних ґрунтів. Вчення про структуру ґрунтового покриву. Сучасна схема ґрунтово-географічного районування. Таксономічні одиниці районування: ґрунтово-біокліматичний пояс, ґрунтово-біокліматична область, ґрунтова зона, провінція, округ, район, гірська ґрунтова провінція.

ТЕМА 13. Ґрунтово-біокліматичне районування світу.

Ґрунтово-біокліматичне районування світу. Характеристика схеми. Основні типи ґрунтів в межах ґрунтово-біокліматичних поясів світу: загальна характеристика.

ТЕМА 14. Агрогрунтове районування України. Умови ґрунтоутворення та структура ґрунтового покриву України. Зональні, а зональні та інтразональні ґрунти України.

Схема агрогрунтового районування України: історія, принципи районування, агрогрунтові одиниці.

Загальна характеристика основних типів ґрунтів України: ґрунти Українського Полісся, Лісостепу, Степу, ґрунти сухих степів, Гірського Криму і Карпат.

8. „Екскурсознавство з основами організації екскурсій”

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни „Екскурсознавство з основами організації екскурсій” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 0401 Природничі науки напряму підготовки 6.040104 Географія.

Предметом навчальної дисципліни „Екскурсознавство з основами організації екскурсій” є організація екскурсійного обслуговування, що включає в себе підготовку екскурсійного продукту та екскурсовода до проведення екскурсії, підбір методичних прийомів проведення екскурсії.

Метою викладання навчальної дисципліни „Екскурсознавство з основами організації екскурсій” є ознайомлення фундаментальними знаннями з теорії й практики основ організації екскурсійного обслуговування.

Основними завданнями вивчення дисципліни „Екскурсознавство з основами організації екскурсій” є:

- визначення сутності екскурсознавства та екскурсій;
- ознайомлення з основними етапами та документами при підготовці екскурсій, а також методикою їх проведення;
- виявлення вимог до особистісних якостей екскурсоводів;
- дослідження екскурсійних об’єктів регіонів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

теоретико-методологічний арсенал та понятійно-термінологічний апарат сучасного екскурсознавства, основи професійної майстерності екскурсовода, особливості управління екскурсійною справою.

вміти:

- аналізувати регіональні особливості розміщення екскурсійних об’єктів;
- розробити інноваційний екскурсійний продукт;
- провести екскурсію з використанням необхідних методичних прийомів показу та розповіді.

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Історія розвитку екскурсійної справи в Україні.

Початок організованого туризму, зародження і становлення екскурсійної справи (кінець XIX — початок XX ст.). Створення централізованої системи управління туризмом. Відновлення і розвиток екскурсійної

справи в повоєнній радянській Україні (50-80-ті роки ХХ ст.)
Екскурсійна справа на сучасному етапі.

Тема 2. Екскурсії в системі рекреаційної діяльності.

Рекреаційна концепція вільного часу. Рекреаційні потреби. Рекреаційна діяльність. Рекреаційна сутність екскурсій

Тема 3. Основи екскурсійної теорії. Теорія екскурсійної справи. Сутність екскурсій. Ознаки та функції екскурсій. Класифікації екскурсій.

Тема 4. Основи екскурсійної методики.

Екскурсійний метод пізнання. Сутність поняття «екскурсійна методика»

Тема 5. Методика підготовки екскурсії. Організація підготовки інноваційного екскурсійного продукту. Етапи розробки екскурсії. Опанування інноваційного екскурсійного продукту.

Тема 6. Методика проведення екскурсії. Специфіка і класифікація методичних прийомів. Показ в екскурсії. Характерні особливості екскурсійного показу. Методичні прийоми показу. Розповідь в екскурсії. Методичні прийоми розповіді. Особливі методичні прийоми проведення екскурсій. Системна взаємодія елементів і компонентів екскурсійного процесу

Тема 7. Основи спеціалізації роботи екскурсовода. Особливості проведення оглядових екскурсій по місту. Особливості проведення екскурсій на історичну тематику. Особливості проведення екскурсій на архітектурну тематику. Особливості проведення мистецтвознавчих екскурсій. Особливості підготовки і проведення літературних екскурсій. Специфіка підготовки і проведення музейних екскурсій. Природознавчі і географічні екскурсії. Заміські екскурсії

Тема 8. Професія — екскурсовод. Зміст роботи екскурсовода. Опанування екскурсоводом методичних прийомів. Дотримання техніки проведення екскурсій. Професійна спеціалізація екскурсоводів

Тема 9. Професійна майстерність екскурсовода. Особистість екскурсовода. Ораторське мистецтво. Комунікативна майстерність. Специфіка роботи екскурсовода з іноземними туристами

Тема 10. Основи музеєзнавства. Еволюція музейної справи. Музейні скарби України. Типи і профілі музеїв. Виставки і виставкова діяльність. Діорама і панорама як об'єкт музейного екскурсійного показу. Організація роботи музеїв.

Тема 11. Управління екскурсійною діяльністю в ринкових умовах. Сучасний маркетинг — орієнтація на споживача. Маркетинг у сфері екскурсійного обслуговування. Маркетинговий комплекс у сфері послуг. Специфічні риси екскурсійних послуг — фактори маркетингу екскурсійного продукту. Управління асортиментом екскурсійного продукту. Методична робота екскурсійних установ як складова маркетингової діяльності. Диференційований підхід до просування, збуту екскурсійного продукту і екскурсійного обслуговування. Маркетинговий аналіз середовища екскурсійної діяльності. Ціна і ціноутворення в туризмі і екскурсійному обслуговуванні

Тема 12. Організаційно-інституційні засади розвитку екскурсійної справи в Україні. Державне регулювання туристичної діяльності в Україні. Основи правового регулювання екскурсійної діяльності. Загальні положення

законодавства України стосовно екскурсійної діяльності. Правовий статус екскурсанта. Страхування та медична допомога. Забезпечення безпеки. Організація підприємництва в сфері надання екскурсійних послуг. Організаційно-правові основи функціонування екскурсійних установ. Міжнародні правові акти з регулювання туристичної діяльності

Тема 13. Інструменти сучасного менеджменту екскурсійної діяльності. Вдосконалення екскурсійної діяльності в контексті Державної програми розвитку туризму в Україні до 2010 року. Модель управління екскурсійною діяльністю на національному рівні.

9. «Загальне землезнавство»

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Загальне землезнавство» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напрямів 6.040104 «Географія», 6.080101 «Геодезія, картографія та землеустрій».

Загальне землезнавство вивчає загальні закономірності структури, складу, динаміки та розвитку географічної оболонки Землі в цілому. **Об'єктом вивчення** є географічна оболонка Землі – зовнішня оболонка планети, в якій відбувається глибоке взаємопроникнення та активна взаємодія літосфери, гідросфери, атмосфери і біосфери. **Предметом** навчальної дисципліни є: процеси обміну речовиною та енергією, через які здійснюється взаємодія природних геосфер, що складають географічну оболонку, та головних її структур; ритмічні, циклічні та спрямовані процеси в географічній оболонці; основні закономірності територіальної та вертикальної диференціації географічної оболонки.

Міждисциплінарні зв'язки. У системі географічної освіти «Загальне землезнавство» є однією з фундаментальних навчальних дисциплін. Вона є ланкою загальної системи фізико-географічних курсів (загальне землезнавство → фізична географія материків та океанів → фізична географія України та ін.) та базовою для вивчення курсів загальної геології, метеорології та кліматології, основ ґрунтознавства та географії ґрунтів, ін.

Мета навчальної дисципліни – дати студентам базові знання про загальні, планетарні закономірності формування і розвитку географічної оболонки та її загальної структури, пізнання феномена географічної оболонки як цілісної системи.

Вимоги до знань та вмінь студентів

Студент повинен знати: основні поняття і терміни, якими прийнято оперувати при характеристиці географічної оболонки Землі та її структурних складових; основні параметри Землі та відомості про її геосфери тощо.

Студент повинен вміти: характеризувати особливості структури та речовинного складу структурних складових географічної оболонки, а також їх властивості; робити висновки про взаємодію та взаємовплив структурних частин географічної оболонки; пояснювати основні властивості та закономірності географічної оболонки Землі.

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. ЗАГАЛЬНЕ ЗЕМЛЕЗНАВСТВО У СИСТЕМІ НАУК ПРО ЗЕМЛЮ

Зміст, мета і завдання сучасного загального землезнавства. Об'єкт та предмет загального землезнавства. Загальне землезнавство в системі наук про Землю. Джерела первинної інформації у землезнавстві. Методи загального землезнавства.

Історія формування уявлень про Землю і Всесвіт. Географічні уявлення про будову Всесвіту, форму та внутрішню будову Землі в античні часи. Уявлення про світ у ранньому середньовіччі. Вплив Великих географічних відкриттів на розвиток географічних ідей. Розвиток географічних ідей у 17 – 20 ст. Сучасні уявлення про будову Всесвіту, форму та внутрішню будову Землі.

Тема 2. ПОНЯТТЯ ПРО ГЕОГРАФІЧНУ ОБОЛОНКУ, ЇЇ СТРУКТУРУ ТА ОРГАНІЗАЦІЮ

Поняття про географічну оболонку. Межі географічної оболонки та критерії їх виділення. Питання термінології. Поняття про структурні частини, речовинний склад та компоненти географічної оболонки. Внутрішньокomпонентне переміщення речовини. Взаємопроникнення та взаємодія структурних частин географічної оболонки. Загальні властивості географічної оболонки. *Космічні та загальнопланетарні впливи на географічну оболонку.* Поняття про чинники впливу на географічну оболонку, космічні та загальнопланетарні впливи. Загальні відомості про Землю як планету. Форма та розміри Землі, їх географічне значення. Гравітаційне поле Землі та його вплив на географічну оболонку. Магнітне поле Землі. Магнітосфера та її значення. Внутрішня будова Землі. Обертання Землі навколо своєї осі та його географічні наслідки. Обертання Землі навколо Сонця та його географічні наслідки.

Тема 3. СТРУКТУРНІ ЧАСТИНИ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОБОЛОНКИ. РЕЧОВИННИЙ СКЛАД ТА ВЛАСТИВОСТІ СКЛАДОВИХ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОБОЛОНКИ

Земна кора як структурна частина географічної оболонки. Поняття про земну кору. Хімічний та речовинний склад земної кори. Будова та типи земної кори. Тектонічна неоднорідність земної кори, поняття про платформи та геосинклінали. Поняття про прямий та опосередкований вплив земної кори на інші структурні складові географічної оболонки. Рухи земної кори та їх вплив на географічну оболонку. Землетруси та їх вплив на географічну оболонку. Вплив вулканізму та поствулканічних явищ на географічну оболонку. Найбільші морфоструктури рельєфу Землі та їх вплив на різні компоненти географічної оболонки. Взаємодія земної кори з іншими структурними частинами географічної оболонки. *Гідросфера як структурна складова географічної оболонки.* Загальна характеристика гідросфери. Властивості природних вод та їх значення для географічної оболонки. Світовий океан та його поділ. Фізико-хімічні властивості вод Світового океану. Рух води у Світовому океані. Води суходолу. Ріки та їх роль у географічній оболонці. Озера та їх роль у географічній оболонці. Болота та їх роль у географічній оболонці. Підземні води як складова гідросфери та їх роль у географічній оболонці. Льодовики та їх роль у географічній оболонці. Багаторічна мерзлота та її вплив на перебіг процесів у географічній оболонці. Взаємодія гідросфери з іншими структурними частинами

географічної оболонки та їх взаємний вплив. *Атмосфера як структурна складова географічної оболонки.* Атмосфера як структурна складова географічної оболонки. Середній хімічний склад атмосферного повітря. Сонячна радіація в атмосфері та радіаційний баланс земної поверхні. Температура повітря та тепловий баланс земної кулі. Баричне поле Землі і вітер. Повітряні маси і фронти. Циклони та антициклони. Хмарність та опади. Роль атмосфери у географічній оболонці. Взаємодія атмосфери з іншими структурними частинами географічної оболонки та їх взаємний вплив. *Біосфера як структурна частина географічної оболонки.* Загальні відомості про біосферу та її компоненти. Поняття про живу речовину. Середній хімічний склад живої речовини. Властивості живих організмів. Екологічні умови існування організмів. Поширення живих організмів на земній поверхні. Рослинність суходолу. Тваринний світ суходолу. Флора та фауна океану. Роль організмів у географічній оболонці. Вплив біосфери на інші структурні складові географічної оболонки. *Педосфера як структурна частина географічної оболонки.* Поняття про ґрунти та педосферу. Речовинний та хімічний склад ґрунтів. Стадії формування ґрунтів, основні чинники ґрунтоутворення та поширення ґрунтів. Функції ґрунтового покриву у географічній оболонці. Взаємодія педосфери з іншими структурними частинами географічної оболонки та їх взаємний вплив. *Кругообіги речовини та енергії та їх значення в географічній оболонці.* Поняття про кругообіг речовини та енергії у географічній оболонці. Чинники кругообігів. Кругообіги води. Циркуляція води в океанах. Загальна циркуляція в атмосфері. Біологічні та біогеохімічні кругообіги.

Тема 4. ОСНОВНІ ВЛАСТИВОСТІ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОБОЛОНКИ

Основні властивості географічної оболонки: складність, просторовість, цілісність, динамічність та ін. Просторовість географічної оболонки. Складність географічної оболонки. Цілісність географічної оболонки. Поняття про цілісність та єдність географічної оболонки. Масштаби прояву властивості цілісності географічної оболонки. Емерджентність як вияв цілісності географічної оболонки. Практичне значення закону цілісності. Динамічність географічної оболонки. Ритмічні явища у географічній оболонці. Поняття про ритми, ритмічність географічних явищ. Періодична та циклічна ритмічність географічних явищ. Тривалість та походження ритмів. Добові ритми. Сезонна ритмічність. Вікові ритми. Геологічні цикли.

Тема 5. ОРГАНІЗАЦІЯ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОБОЛОНКИ: ОСНОВНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ

Особливості розподілу суходолу та океанів. Дисиметрія кріосфери та гідросфери. Дисиметрія земної кори. Географічна зональність. Закон географічної зональності. Поясно-зональні та азональні структури. Особливості географічних поясів та зон суходолу. Висотна поясність гірських систем. Особливості океанічних географічних поясів. Ландшафтна структура.

Тема 6. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОБОЛОНКИ ЗЕМЛІ ТА ЇЇ СТРУКТУРНИХ СКЛАДОВИХ

Походження Землі. Історія розвитку земної кори. Гіпотези про виникнення Світового океану та формування сольового складу його вод. Клімати Землі в минулому. Зледеніння в історії Землі та їх вплив на різні компоненти

географічної оболонки. Гіпотези про виникнення життя. Хронологія еволюції живої природи за даними палеонтології. Еволюція біосфери. Роль живих організмів у розвитку географічної оболонки

Тема 7. ЗМІНА ГЕОГРАФІЧНОЇ ОБОЛОНКИ ПІД ВПЛИВОМ ЛЮДИНИ

Людська діяльність як чинник змін у географічній оболонці. Історія природокористування. Екологічні кризи минулого. Поняття про сучасні геоекологічні проблеми Землі та їх прояви. Оптимізація природокористування та охорона природи.

10. «Заповідна справа і проектування екомереж»

Програма вивчення навчальної дисципліни «Заповідна справа і проектування екомереж» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за ОКР «бакалавр» з напрямку підготовки 6.040104 «Географія».

Міждисциплінарні зв'язки. «Заповідна справа і проектування екомереж» є галуззю науково-практичної діяльності, що базується на міждисциплінарному знанні та охоплює комплекс правових, організаційних, освітньо-виховних та інших заходів, спрямованих на збереження унікальних або типових природних комплексів чи окремих об'єктів, всього різноманіття живої та неживої природи.

Програма навчальної дисципліни складається з чотирьох змістових модулів.

Змістовий модуль 1: «Теоретико-методологічні основи заповідної справи»

Змістовий модуль 2: «Міжнародне співробітництво в галузі організації і охорони природоохоронних територій»

Змістовий модуль 3: «Території та об'єкти природно-заповідного фонду України»

Змістовий модуль 4: «Природоохоронні території у різних країнах світу»

Мета навчальної дисципліни – дати студентам базові знання з теорії і практики заповідної справи в Україні та світі.

Завдання навчальної дисципліни: ознайомити студентів з функціями природно-заповідних територій, видами природокористування (зокрема туристсько-рекреаційного) у межах природних територій з особливим охоронним статусом, основними положеннями законодавства про природно-заповідний фонд України, стратегією та перспективами розвитку заповідної справи, із структурою та класифікацією природоохоронних територій світу та формами міжнародного співробітництва в галузі організації, збереження та використання природоохоронних територій

Вимоги до знань та вмінь студентів

Студент повинен **знати:**

основні поняття і терміни, якими прийнято оперувати, розкриваючи зміст і завдання заповідної справи на сучасному етапі; основні концепції, на яких базується сучасна природно-заповідна справа;

основні положення законодавства України про природно-заповідний фонд;

категорії територій та об'єктів природно-заповідного фонду відповідно до законодавства України, особливості статусу кожної з передбачених законодавством категорій територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

особливості організації території та види використання і вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів у межах різних категорій територій та об'єктів природно-заповідного фонду України;

роль різних категорій територій та об'єктів природно-заповідного фонду у складі єдиної екологічної мережі України;

найбільш поширені категорії природних територій з особливим охоронним статусом у різних країнах світу, найбільш відомі природоохоронні території у світі

Студент повинен **вміти**:

характеризувати завдання природно-заповідної справи на сучасному етапі;
характеризувати статус кожної з передбачених законодавством України категорій територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

аналізувати особливості зонально-регіонального розміщення територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

складати характеристики природно-заповідного фонду адміністративних областей;

аналізувати туристсько-рекреаційні ресурси територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

виконувати естетичну оцінку територій та об'єктів природно-заповідного фонду з метою розробки екскурсійного маршруту;

розробити маршрут екскурсії (навчальної, пізнавальної) в межах природно-заповідної території;

розробляти і обґрунтовувати пропозиції до програм розвитку туристсько-рекреаційної діяльності у межах природно-заповідних територій.

Програма навчальної дисципліни

Вступ

Науково-технічний прогрес і проблеми охорони природи. Два напрямки охорони природи: охорона природних ресурсів в процесі їх використання та збереження природних об'єктів і територій шляхом заповідання. *Ціннісні аспекти заповідання* Поняття цінності, ціннісних аспектів заповідання. Цінність заповідних територій та об'єктів: природоохоронна, наукова, освітньо-виховна, природно-музейна (колекційна) цінність, культурно-історична цінність, оздоровчо-рекреаційна, утилітарна, релігійна (духовна), естетична та морально-етична цінність. Різноманітність заповідних територій та об'єктів.

Заповідна справа як навчальна дисципліна: зміст, мета і завдання. Структура курсу.

Тема 1. ЗАПОВІДНА СПРАВА ЯК ГАЛУЗЬ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВІ ОСНОВИ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ

Заповідання як найдавніший спосіб охорони природи. Становлення заповідної справи в Україні та за кордоном. *Заповідна справа як галузь науково-практичної діяльності*. Зміст заповідної справи як галузі науково-практичної діяльності. Завдання заповідної справи на сучасному етапі. Об'єкти та предмет заповідної справи. Основні поняття і терміни: природні території особливої охорони,

заповідні території, природно-заповідний фонд (ПЗФ), режим територій та об'єктів ПЗФ, інші. Функції природно-заповідних територій.

Наукові основи природно-заповідної справи. Загальні принципи охорони природи. Наукові основи природно-заповідної справи. Основні концепції, на яких базується заповідна справа: сучасні концепції подолання екологічної кризи та збалансованого розвитку; концепції загальної теорії систем; концепція збереження і відновлення біологічного та ландшафтного різноманіття; концепція збереження унікальних пам'яток природи, концепція екомережі; інші. Основні принципи заповідної справи, критерії відбору об'єктів для заповідання та принципи формування природоохоронної мережі.

Тема 2. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ГАЛУЗІ ОРГАНІЗАЦІЇ І ОХОРОНИ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Історія міжнародного природоохоронного руху, міжнародні природоохоронні організації. Форми міжнародного співробітництва. *Найважливіші міжнародні природоохоронні програми, конвенції та угоди:* Програма ЮНЕСКО «Людина і біосфера», Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої флори та фауни, що перебувають під загрозою зникнення (Вашингтон, 1973), Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Берн, 1979), Конвенція про біологічне різноманіття (Ріо-де-Жанейро, 1992), Конвенція про водно-болотні угіддя (Рамсар, 1971), Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Женева, 1997), Конвенція про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини (Париж, 1972) та інші.

Тема 3. РОЗВИТОК СИСТЕМИ ТРАНСКОРДОННИХ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ.

Поняття про транскордонні природоохоронні території. Національний та міжнародний статус транскордонних природоохоронних територій. Національна та міжнародна охорона транскордонних природоохоронних територій: засоби, зобов'язання. Транскордонні природоохоронні території світу.

Тема 4. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ, ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕРИТОРІЙ ТА ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Нормативно-правове забезпечення заповідної справи в Україні. Завдання законодавства України про природно-заповідний фонд. Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991), «Про природно-заповідний фонд України» (1992), «Про екологічну мережу України» (2004), «Про Червону книгу України» (2002), інші нормативно-правові акти. *Загальні положення законодавства України про природно-заповідний фонд: основні засоби збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду, види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, форми власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду.*

Участь України у міжнародних (двосторонніх та багатосторонніх) угодах.

Тема 5. КЛАСИФІКАЦІЯ ТЕРИТОРІЙ ТА ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Поняття про природні території особливої охорони. Основні підходи до класифікації природоохоронних територій. Категорії територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Класифікація територій та об'єктів природно-

заповідного фонду України (за походженням, залежно від рівня охоронного режиму, залежно від правового режиму, юридичного статусу, за іншими ознаками).

Тема 6. ТЕРИТОРІЇ ТА ОБ'ЄКТИ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Природні заповідники: статус та завдання. Вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів природних заповідників. Зміст науково-дослідної роботи у заповідниках. Роль природних заповідників у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття. Географія природних заповідників України. Природні заповідники України.

Біосферні заповідники: статус і завдання, зміст роботи. Функціональне зонування біосферних заповідників. Вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів. Біосферні заповідники України як структурні елементи світової мережі біосферних заповідників. Наукові дослідження у біосферних заповідниках. Роль біосферних заповідників у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття. Географія та особливості біосферних заповідників України.

Національні природні парки України: статус і завдання. Функціональне зонування національних природних парків та вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів національних природних парків. Різноманітність цільового призначення природних парків України. Наукові дослідження у національних природних парках. Роль національних природних парків у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття. Можливості та перспективи рекреаційного використання національних природних парків України. Національні природні парки України.

Регіональні ландшафтні парки: статус і завдання. Функціональне зонування регіональних ландшафтних парків та вимоги щодо охорони їх природних комплексів та об'єктів. Різноманітність цільового призначення природних парків України. Роль регіональних ландшафтних парків у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття. Можливості та перспективи рекреаційного використання території регіональних ландшафтних парків України. Географія та особливості регіональних ландшафтних парків України.

Заказники: статус і завдання, режим. Заказники загальнодержавного та місцевого значення. Типи заказників: ландшафтні, лісові, ботанічні, загальнозоологічні, орнітологічні, іхтіологічні, ентомологічні, палеонтологічні, гідрологічні та геологічні. Роль заказників у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття. Заказники України загальнодержавного значення.

Пам'ятки природи: статус і завдання, режим. Типи пам'яток природи: комплексні, ботанічні, зоологічні, гідрологічні, геологічні. Пам'ятки природи України загальнодержавного значення.

Заповідні урочища: статус і завдання, режим. Досвід оголошення і охорони та географія заповідних урочищ в Україні.

Ботанічні сади: статус і завдання. Зонування території ботанічних садів та основні вимоги щодо режиму. Різноманітність цільового призначення ботанічних

України. Роль ботанічних садів у збереженні та відновленні біологічного різноманіття. Ботанічні сади України загальнодержавного значення.

Дендрологічні парки: статус і завдання, режим. Різноманітність цільового призначення дендрологічних парків України. Роль дендрологічних парків у збереженні та відновленні біологічного різноманіття. Дендропарки загальнодержавного значення.

Зоологічні парки: статус і завдання. Зонування території зоопарків та основні вимоги щодо режиму. Різноманітність цільового призначення зоологічних парків України. Роль зоопарків у збереженні та відновленні біологічного різноманіття. Зоологічні парки загальнодержавного значення.

Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва: статус і завдання, основні вимоги щодо режиму. Різноманітність цільового призначення парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва України загальнодержавного значення.

Природоохоронні території України з міжнародним статусом: біосферні резервати (відповідно до Програма ЮНЕСКО «Людина і біосфера»), водно-болотні угіддя міжнародного значення (відповідно до Рамсарської конвенції), території та об'єкти України, внесені до Переліку пам'яток Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

Тема 7. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕРИТОРІЙ ТА ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Науково-дослідні роботи на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду. Літопис природи територій та ПЗФ як основна форма узагальнення результатів наукових досліджень, його структура та зміст.

Рекреаційний потенціал територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Особливості рекреаційного використання різних категорій територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Проблеми рекреаційного використання природно-заповідних територій. Екологічний туризм, його види і напрямки. Становлення екологічного туризму в Україні.

Освітньо-виховна робота на базі територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Природоохоронна пропаганда.

Тема 8. УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОРГАНІЗАЦІЇ, ОХОРОНИ І ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Специфіка природно-заповідного фонду як об'єкта управління. Державне управління роботою заповідників та іншими категоріями ПЗФ. Поняття екологічного менеджменту природоохоронних територій. Основні функції управління в галузі організації, охорони та використання природно-заповідного фонду.

Основні етапи проектування та організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Особливості проведення екологічної експертизи об'єктів, що негативно впливають чи можуть впливати на стан територій та об'єктів ПЗФ.

Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду України: призначення та зміст, порядок ведення.

Резервування цінних для заповідання природних територій та об'єктів. Перспективна мережа природно-заповідних об'єктів України.

Тема 9. ФОРМУВАННЯ ЄДИНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ УКРАЇНИ. ТЕРИТОРІЇ ТА ОБ'ЄКТИ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ЯК СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

Поняття про екологічну мережу, об'єкти та структурні елементи екологічної мережі. Завдання екологічної мережі.

Нормативно-правове забезпечення формування, збереження та використання екологічної мережі України: Закон України “Про екологічну мережу України”, Закон України “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки”, інші.

Принципи формування, збереження та використання екологічної мережі. Складові структурні елементи екологічної мережі України. Території та об'єкти природно-заповідного фонду як структурні елементи екологічної мережі. Режим охорони та використання територій та об'єктів екологічної мережі.

Тема 10. ПРИРОДООХОРОННІ ТЕРИТОРІЇ ТА ОБ'ЄКТИ У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Різноманіття природоохоронних територій. Концептуальні засади створення і функціонування природоохоронних територій в різних країнах. Класифікації природоохоронних територій та об'єктів. Природоохоронні території та об'єкти в країнах Європи. Природоохоронні території та об'єкти в країнах Азії. Природоохоронні території та об'єкти в країнах Америки. Природоохоронні території та об'єкти в країнах Африки. Природоохоронні території та об'єкти в Австралії та Океанії.

11. «Інформаційно-комунікаційні системи в географії рекреації і туризмі»

Навчальна дисципліна **«Інформаційно-комунікаційні системи в географії рекреації і туризмі»** є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» з *галузі знань* 0401 – природничі науки, напряму – 040140 географія.

Дана дисципліна входить у **цикл дисциплін вільного вибору студентів за спеціалізацією «Географія рекреації та туризму»**.

Мета дисципліни – є отримання студентами знань про сучасні інформаційні технології та інформаційні системи, які впроваджуються та використовуються в діяльності туристських підприємств та підприємств в сфері гостинності.

Завдання полягають у наступному:

- формування у студентів системи базових знань по інформаційним технологіям, що впроваджуються в предметній галузі;
- формування системи базових понять теорії інформації, баз даних, комунікаційних систем тощо.
- вивчення основних напрямків застосування технологій спрямованих на обробку інформації, на маніпуляцію та обмін даними;
- оволодіння базовими знаннями про зміст і особливості інформаційних систем туризму та сфери гостинності;

– розгляд базових можливостей інформаційних систем представлених на ринку ІТ в Україні та світі.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати** базові позиції в теорії та практиці інформаційних технологій, що впроваджуються в туристську діяльність:

- інформаційні системи, структура інформаційних систем;
- бази даних та технології супроводу баз даних;
- мережі, елементи мереж;
- Інтернет, каталоги, портали, сайти, віртуальні подорожі;
- Просторовий аналіз туристської інформації в ГІС;
- Електронна комерція та реалізація тур продукту;
- Інформаційний менеджмент.

Студенти також повинні оволодіти наступними **уміннями**:

- забезпечувати інформаційний базис для управління туристською продукцією;
- володіти методами обробки, систематизації, візуалізації туристської інформації;
- давати порівняльну оцінку програмних продуктів на ринку та вміти обирати потрібний продукт з великого різноманіття пропозицій.

Місце дисципліни в системі підготовки фахівців у сфері туризму: дана дисципліна інтегрує в собі знання з інформатики, географічних інформаційних систем, менеджменту та маркетингу в туризмі, готуючи студентів до подальшої фахової роботи в сфері туристської діяльності.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТУРИЗМІ ТА СФЕРІ ГОСТИННОСТІ

Поняття про інформацію, інформаційні технології, інформаційні системи. Різноманіття технологій по управлінню інформацією в предметній галузі. Теорія баз даних. Системи управління базами даних. Розподілена обробка даних. Телекомунікативні технології. Мультимедійні технології в туризмі.

Структура і зміст курсу, література; Базові поняття. Історія розвитку та становлення інформаційних технологій. Класифікація інформаційних технологій та систем. Вплив інформаційних технологій на розвиток туризму та сфери гостинності в світі та Україні. Загальні поняття баз даних, систем управління базами даних. Класифікація моделей даних. Реляційні бази даних. Мова запитів. СУБД Microsoft Access, як приклад: спрямованість, можливості, функції системи. Інструменти по організації, редагуванню, маніпулюванню даними в СУБД Microsoft Access. Централізовані та децентралізовані бази даних. Файл-серверна технологія обробки даних, клієнт-серверна технологія обробки даних та технологія доступу до даних інтранет. Поняття про комп'ютерні системи та засоби зв'язку. Базові елементи комп'ютерних мереж. Класифікація мереж та види зв'язку. Впровадження мережних технологій в діяльність туристських підприємств. Місце мультимедія в туристській діяльності. Мультимедійні каталоги, екскурсії, подорожі.

ТЕМА 2. ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТУРИЗМІ ТА СФЕРІ ГОСТИННОСТІ

Технології обробки просторових даних. Геоінформаційні технології в туризмі. Застосування даних аеро- космічної зйомки в туризмі.

Специфіка туристської інформації – територіальний, часовий аспект. Відображення та картографування туристських даних. Просторове моделювання туристської інформації. Аерокосмічний моніторинг земної поверхні. Вплив даних ДЗЗ на специфічні роботи по оптимізації рекреаційного природокористування. Інтерактивні карти.

ТЕМА 3. ТЕХНОЛОГІЇ РЕЗЕРВУВАННЯ В ТУРИСТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Комп'ютерні системи резервування. Огляд комп'ютерних систем резервування. Базові поняття. Класифікація систем. Загальні функції КСБ. Історія виникнення та розвитку систем резервування. Місце систем резервування в процесах формування та реалізації тур продукту. ГДС Галілео, ГДС Амадеус, КСБ UNBS, системи УДС, Сирена.

ТЕМА 4. ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОГО ОФІСУ

Інформаційні технології та автоматизовані системи управління туристськими офісами. Огляд існуючих ІС по управлінню офісами.

Поняття автоматизованої системи управління підприємством галузі туризму. Поняття життєвого циклу системи. Класифікація та вибір автоматизованої системи управління підприємством. Концепція електронного туристського офісу. Технології комп'ютерного документообігу – система LanDocs. CRM системи – фронт-офісні та бек-офісні програми, системи автоматизації робочих місць. Система Terrasoft CRM, система Мастер-Тур, Voyage Office, програмний комплекс Туристський офіс, програмний комплекс Jack тощо.

ТЕМА 5. ТЕХНОЛОГІЇ АВТОМАТИЗОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ В ТУРИСТСЬКІЙ ІНДУСТРІЇ

Інформаційні технології управління підприємствами харчування, розваг тощо. Огляд систем управління підприємствами харчування, розваг. Готельні інформаційні технології. Огляд готельних інформаційних систем.

Системи автоматизації управління ресторанним бізнесом та індустрією розваг. Поняття автоматизованої системи управління рестораном. Технічне і програмне забезпечення ресторанного бізнесу. Програмне забезпечення контролю служби харчування. Програмне забезпечення автоматизації казино, боулінгу, більярду. Огляд ринку програмного забезпечення управління готелем.

Загальна характеристика готельного бізнесу. Поняття автоматизованої системи управління готелем. Огляд ринку програмного забезпечення управління готелем.

12. "Краєзнавство"

Програма вивчення дисципліни "Краєзнавство" складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» з *напрямку підготовки* – географія і входить у цикл дисциплін вільного вибору студентів.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є :– окремі складові туристично-рекреаційного потенціалу краю - природні рекреаційні ресурси (рельєф, клімат, поверхневі води і т.д.), ступінь їх освоєння і характер експлуатації, пам'ятки історії і культури, туристичні заклади та інші об'єкти туристичної інфраструктури, а також різноманітні аспекти розвитку туристичного руху в межах окремих регіонів та міст України

Міждисциплінарні зв'язки: Дисципліна "Краєзнавство" посідає одне з ключових місць у структурі підготовки фахівців з географії й менеджменту туристичної індустрії. Курс тісно пов'язаний з базовими дисциплінами природничо-наукового та гуманітарно-економічного циклів, зокрема, "Педагогіка та основи викладання географії", "Географія рекреації та туризму", "Рекреаційна географія" тощо.

Мета і завдання навчальної дисципліни - визначення та аналіз загальних та регіональних особливостей просторової диференціації туристсько-рекреаційних ресурсів в межах географічних об'єктів регіонального рівня (область, район, місто) з метою набуття фахової підготовки для формування та подальшого позиціонування на національному туристичному ринку місцевих туристичних продуктів.

Основними завданнями вивчення дисципліни "Краєзнавство" є вивчення історії розвитку краєзнавчих досліджень, ознайомлення з методами краєзнавчих досліджень, визначення особливостей поширення та використання природних та соціально-економічних рекреаційних ресурсів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- основні поняття та терміни, що використовуються в процесі краєзнавчих досліджень на сучасному етапі розвитку науки;
- передумови формування краєзнавства,
- основні методики та методи географічного, історичного, етнокультурного та туристичного краєзнавства;
- загальні геопросторові закономірності поширення туристсько-рекреаційних ресурсів та різних видів туризму;
- особливості розвитку індустрії туризму на території України.

вміти: охарактеризувати окремі складові туристсько-рекреаційного потенціалу в межах адміністративних регіонів України та обласних центрів.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. КРАЄЗНАВСТВО ЯК НАУКА. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОГО КРАЄЗНАВСТВА

Об'єкт і предмет туристичного краєзнавства. Місце туристичного краєзнавства у системі національного краєзнавства. Наукове і практичне значення краєзнавства. Функції та методи дослідження краєзнавства.

ТЕМА 2. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ НАУКИ

Основні етапи розвитку краєзнавства. Визначні постаті в краєзнавстві. Внесок Геродота (484-425 рр. до Р.Х.) у розвиток українського краєзнавства. Творчий доробок М.В. Ломоносова, К.Д. Ушинського, Н.Х. Векселя, М. Грушевського, І. Франка, С. Рудницького, С. Русової, В.О. Сухомлинського, П.П. Чубинського та ін. Краєзнавча робота в університетах Києва, Харкова, Львова та Одеси у ХІХ ст. Вклад у розробку теорії національного краєзнавства сучасних

учених О. Т. Діброви, Я. І. Жупанського, М. Ю. Костриці, М. П. Крачила, В. П. Круля, В.В. Обозного, О.В. Тімець, П.Т. Тронька, П. Г. Шищенка та інших.

ТЕМА 3. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРАЮ ТА ДЖЕРЕЛА ТУРИСТИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА

Методи дослідження території. Загально-географічні та спеціальні методи. Основні етапи краєзнавчого дослідження. Джерела краєзнавчої інформації: бібліографія, друковані джерела, архівні та фондові матеріали, картографічні джерела, усні джерела, пам'ятки історії та культури, краєзнавчі музеї.

ТЕМА 4. ПРИРОДА КРАЮ (АДМІНІСТРАТИВНОЇ ОБЛАСТІ) ЯК ОБ'ЄКТ КРАЄЗНАВСТВА

Фізико-географічна характеристика регіонів України (географічне положення регіону; природні умови та природні ресурси; пам'ятки природи та інші природоохоронні території в межах регіону). Загальні риси геологічної будови регіону. Головні орографічні риси території області. Мінерально-сировинні ресурси. Аналіз кліматичних умов (атмосферний тиск, температура повітря, атмосферні опади, коефіцієнт зволоження). Поверхневі та підземні води. Поняття про природно-заповідний фонд. Класифікація територій та об'єктів ПЗФ.

ТЕМА 5. ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ УКРАЇНИ

Історія заселення території України. Окремі землі та князівства на території України у Х-ХІV ст.: Київщина, Переяславщина, Чернігівщина, Сіверщина, Галицька земля, Холмщина, Поділля, Волинь, Брацлавщина та ін. Сучасне історико-етнографічне районування України.

ТЕМА 6. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Населення. Національний склад та кількість населення загальна та в розрізі окремих адміністративних районів. Зовнішній вигляд та релігійна приналежність. Традиційні види господарства на території сучасної України. Ремісництво та народні промисли. Курортно-оздоровчі заклади та їх основні типи.

ТЕМА 7. МИСТЕЦТВО ТА КУЛЬТУРА ЯК ОБ'ЄКТИ КРАЄЗНАВСТВА

Об'єкти мистецтвознавчого вивчення. Літератори та інші митці краю. Аналіз їх творчості та основних здобутків. Обряди та вірування українців. Історико-культурні ресурси України. Археологічні ресурси. Архітектурні ресурси. Подієво-інформаційні ресурси. Характеристика історико-культурних ресурсів окремих регіонів України. Пам'ятки архітектури та містобудування. Всесвітня спадщина ЮНЕСКО в Україні. Музеї України. Типи музеїв за профілем фондів (історичні, краєзнавчі, мистецтвознавчі, меморіальні, літературні, природознавчі, галузеві).

ТЕМА 8 ТОПОНІМИ ЯК РІЗНОВИД ДЖЕРЕЛ КРАЄЗНАВЧОЇ ІНФОРМАЦІЇ. РОЛЬ КРАЄЗНАВЧОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Визначення поняття «топоніми». Топонімічні категорії об'єктів номінації (гідроніми, омоніми, ойконіми, гідроороніми, екотопоніми, промислово-господарські топоніми, хороніми). Характеристика умов виникнення та

поширення топонімів в межах України. Семантичне (сміслові) значення топонімів. Використання краєзнавчої інформації в туризмі. Туристичні карти, довідники та путівники. Рекламні проспекти. Краєзнавча інформація як складова турпродукту. Вимоги до краєзнавчої інформації.

ТЕМА 9. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В РОЗРІЗІ ОКРЕМИХ РЕГІОНІВ

Коротка характеристика основних туристичних центрів України. Найбільші туристичні центри окремих регіонів України. Стан розвитку туристичної інфраструктури в окремих регіонах України.

13. «Мікрокліматологія з основами курортології»

Навчальна дисципліна **«Мікрокліматологія з основами курортології»** є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем **«бакалавр» галузі знань 0401 – природничі науки, напрям підготовки 6.040140 – географія.**

Дисципліна **«Мікрокліматологія з основами курортології»** є спецкурсом, що викладається студентам спеціальності **«Географія рекреації та туризму».**

Мета навчальної дисципліни полягає у тому, щоб сформувані у студентів цілісне уявлення про мікроклімат як важливу складову зовнішнього середовища живих організмів і природний рекреаційний ресурс, а також ознайомити студентів з принципами і методами дослідження властивостей мікроклімату.

Предметом вивчення дисципліни **«Мікрокліматологія з основами курортології»** є фізичні закономірності формування мікроклімату, закономірності зміни метеорологічних величин у приземному шарі повітря у зв'язку з неоднорідністю підстильної поверхні, загальні принципи і методи експериментальних і теоретичних мікрокліматичних досліджень; використання кліматичних ресурсів в рекреаційній діяльності.

Основні завдання навчальної дисципліни полягають у формуванні у студентів структурованої системи знань про фізичні закономірності виникнення мікрокліматичних особливостей різних територій, характерні ознаки типів мікроклімату, властивості мікроклімату як складової природно-оздоровчих ресурсів території, а також у освоєнні студентами методичних засад мікрокліматичних спостережень, первинної та камеральної обробки мікрокліматичних даних.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: об'єкт, предмет і завдання досліджень мікрокліматології; основні етапи її становлення як науки; принципи організації, програму і засоби мікрокліматичних спостережень; фізичні закономірності формування мікрокліматичних відмінностей на фоні макро- та мезоклімату під впливом неоднорідності діяльних поверхонь, закономірності зміни метеорологічних величин у приземному шарі повітря, властивості мікроклімату природних і перетворених ландшафтів, принципи оцінки мікроклімату при організації рекреаційної і туристичної діяльності.

вміти: використовувати набуті знання про мікроклімат та методи його дослідження у практичній діяльності, зокрема:

- розраховувати мікрокліматичні показники для поглибленої оцінки природно-ресурсного потенціалу території;
- організовувати і проводити мікрокліматичні спостереження з метою вивчення ступеню біокліматичної сприятливості території;
- робити огляди і описи, надавати аналітичні довідки та консультації з розгорнутою оцінкою кліматичних ресурсів різномасштабних територій (на рівнях макро-, мезо- і мікроклімату) для вирішення завдань рекреаційної і туристичної діяльності.

Місце дисципліни в системі підготовки фахівців у галузі географії: навчальна дисципліна «Мікрокліматологія з основами курортології» є складовою циклу професійної та практичної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» спеціальності 6.070500 – географія.

Зв'язок з іншими дисциплінами. Навчальна дисципліна «Мікрокліматологія з основами курортології» пов'язана з дисциплінами «Метеорологія та кліматологія», «Ландшафтна екологія», «Фізична географія», «Туризмознавство», «Біогеографія», «Рекреаційна географія», «Медична географія з основами рекреалогії», «Гідроекологія з основами бальнеології» та ін.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. МІКРОКЛІМАТОЛОГІЯ ЯК НАУКА: ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Об'єкт, предмет і завдання досліджень мікрокліматології, історія її розвитку та місце в системі природничих наук. Методи мікрокліматичних досліджень. Мікрокліматичний експеримент: принципи і методи проведення. Основи обробки даних мікрокліматичних спостережень.

ТЕМА 2. ФІЗИЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ФОРМУВАННЯ МІКРОКЛІМАТУ. Просторово-часові масштаби формування клімату. Поняття про глобальний клімат, макроклімат, мезоклімат, мікроклімат. Основні кліматоутворювальні чинники. Поняття про діяльну поверхню і діяльний шар. Класифікація діяльних поверхонь. Радіаційний баланс діяльної поверхні та мікрокліматична мінливість його складових. Тепловий режим земної поверхні і атмосфери та їх мікрокліматична мінливість. Мікрокліматична мінливість режиму атмосферного зволоження території. Вітровий режим як динамічний чинник формування мікроклімату. Турбулентність у приземному шарі атмосфери. Особливості вітрового режиму в умовах розчленованого рельєфу та міської забудови. Загальні закономірності вертикального розподілу метеорологічних величин у приземному шарі атмосфери.

ТЕМА 3. ТИПИ МІКРОКЛІМАТУ ТА ЇХ ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Мікроклімат природних ландшафтів. Мікроклімат різних форм рельєфу. Мікроклімат водойм і узбереж. Мікроклімат річкових долин. Мікроклімат лісу.
Мікроклімат перетворених ландшафтів. Мікроклімат сільськогосподарських угідь. Мікроклімат полезахисних лісових смуг. Мікроклімат міста. Мікроклімат приміщень та нормативні вимоги до нього.

ТЕМА 4. МІКРОКЛІМАТ ЯК СКЛАДОВА ПРИРОДНО-ОЗДОРОВЧИХ РЕСУРСІВ ТЕРИТОРІЇ

Вплив мікрокліматичних відмінностей на сучасні фізико-географічні процеси і довкілля. Принципи і методи регулювання мікроклімату для задоволення життєвих і господарських потреб людини.

ТЕМА 5. Вступ до курсу. Курортологія як наука.

Вступ до курсу. Курортологія як наука. сутність, зміст і основні положення.. Мета та завдання курсу. Основні терміни та поняття; об'єкт і предмет дослідження. Зв'язок курортології з іншими науками. Її основні розділи і напрямки дослідження. Історія розвитку курортної справи. Періодизація становлення та розвитку курортної справи в Європі та світі. Розвиток санаторно-курортної справи в Україні.

ТЕМА 6. Типологія і класифікація курортів

Законодавча база курортної справи в Україні. Закон України про курорти: зміст та основні положення. Поняття про курорт, види курортів. Функціональні критерії типології курортів. Геопросторові критерії типології курортів. Генетична класифікація організацій і територіальних курортно-рекреаційних систем. Типологія курортів за географічними ринками. Типологія за рекреаційно-продуктною спеціалізацією. Типологія за організаційно-правовим статусом.

ТЕМА 7. Ресурсна база для розвитку курортів

Природні рекреаційні ресурси для розвитку курортної справи та природні лікувальні ресурси. Кліматичні рекреаційні ресурси. Бальнеологічні рекреаційні ресурси. Рельєф як рекреаційний ресурс. Біотичні рекреаційні ресурси. Основні біометеорологічні фактори та їх вплив на організм людини. Кліматотерапія та методи кліматотерапії. Аеротерапія, геліотерапія, таласотерапія. Використання карстових печер та соляних шахт. Комфортність умов природного середовища. Медична оцінка погоди та клімату. Мінеральні води та лікувальні грязі, їх вплив на організм людини та використання, класифікація мінеральних вод. Бальнеотерапія. Використання озокериту. Матеріальна база санаторно-курортного господарства: санаторії, пансіонати, будинки відпочинку, дитячі оздоровчі заклади, готелі.

ТЕМА 8. Санаторно-курортне господарство України Рекреаційні ресурси та курорти України. Сучасний стан розвитку санаторно-курортної справи. Кліматичні ресурси України. Кліматичні курорти України. Бальнеологічні ресурси України ті їх лікувальне значення. Бальнеологічні курорти України. Санаторно-курортні заклади, що спеціалізуються на лікуванні: захворювань системи кровообігу, органів дихання, органів травлення, опорно-рухового апарату, сечостатевої системи, захворювань шкіри.

ТЕМА 9. Курорти світу

Історія формування санаторно-курортного господарства світу. Рекреаційні ресурси та санаторно-курортне господарство світу. Особливості організації курортного господарства в різних країнах. Курорти Європи. Кліматичні приморські курорти Європи. Гірськокліматичні курорти Європи. Бальнеологічні курорти Європи. Бальнеологічні та кліматичні курорти Азії.

Рекреаційні ресурси та курорти Америки, Африки, Австралії та Океанії

14. “Організація туризму: перевезення”

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “Організація туризму: перевезення” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму 6.140103 – Туризм.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є організація транспортного забезпечення туристських подорожей

Міждисциплінарні зв’язки: навчальна дисципліна “Організація туризму” безпосередньо пов’язана з циклом дисциплін які вивчають міжнародний туризм як індустрію.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни “Організація туризму ” є сформувати цілісне уявлення про транспортне забезпечення турів та відповідні механізми його здійснення, дати студентам базові знання щодо технологічних основ організації туристських перевезень

Основними завданнями вивчення дисципліни “ Організація туризму ” є

- розкрити взаємозв’язок понять «подорож», «перевезення», «туризм» через аналіз історії туризму;
- сформувати уявлення про основні мотивації щодо вибору транспортного забезпечення турів;
- ознайомити із світовим досвідом і перспективами використання різних видів транспортних перевезень в туристському бізнесі;
- ознайомити студентів із нормативно-правовою базою перевезень в Україні та на міжнародних лініях;
- дати базові знання щодо існуючих механізмів та основних технологій формування транспортного забезпечення турів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

базові механізми здійснення транспортного забезпечення турів, технологічні основи організації туристських перевезень з використанням різних видів транспорту (авіа-, авто-, залізничного, водного)

вміти :

вирішувати спеціальні завдання пов’язані з різними аспектами організації туристських подорожей, зокрема їх транспортним забезпеченням

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вступ. Мета, завдання дисципліни “ Організація туризму: перевезення ”.

Структура курсу

ТЕМА 1. Туризм і перевезення. Подорожі, туризм, перевезення – зв’язок і співвідношення понять. Розвиток масового туризму і розвиток засобів перевезення. Транспортне обслуговування як складова турпродукту. Роль і види транспортних послуг у складі турпродукту. Класифікація видів транспортних засобів. Оцінка ефективності перевезення. Порівняльний аналіз ефективності різних видів транспортного забезпечення в туризмі. Мотивації вибору виду перевезення і транспортних засобів на туристському маршруті. Транспортні подорожі на туристичному ринку. Система регламентації транспортних

перевезень. Глобальні дистриб'юторські системи та їх роль у формуванні ринку перевезень. Транспортне забезпечення туру. Характеристика транспортної подорожі, як складової тур-паketу

ТЕМА 2. Повітряний транспорт в туристських перевезеннях. Етапи розвитку авіаційних перевезень і подорожей. Міжнародне правове регулювання повітряних перевезень в світі. Міжнародні авіаційні організації. Національне регулювання - нормативно-правова база регулювання авіаперевезень в Україні. Аналіз ринку міжнародних авіаперевезень. Авіаційні альянси. Послуги повітряних перевезень. Складові послуг повітряного перевезення. Перевізні документи на міжнародних і внутрішніх авіалініях і правила їх оформлення. Авіаквитки. Класи обслуговування на авіамаршрутах. Правила перевезення багажу на міжнародних і внутрішніх авіалініях. Види рейсів і авіамаршрутів. Форми взаємодії туристських суб'єктів та авіаперевізників. Професійні правила бронювання авіаквитків. Чартерні перевезення. Ринок авіаперевезень в Україні: стан і перспективи розвитку. Аналіз транспортної системи країн світу (на прикладах) та її вплив на розвиток туризму

ТЕМА 3. Автобусні перевезення в туризмі

Етапи розвитку автоперевезень та автоподорожей. Види автотранспорту і автотранспортного обслуговування туристів. Міжнародне правове регулювання автомобільних перевезень. Нормативно-правова база організації перевезення туристів на автотранспорті в Україні. Особливості організації міських, міжміських та міжнародних автобусних перевезень. Подорожі на регулярних автобусних лініях. Ринок регулярних автобусних перевезень в Європі та Україні. Діяльність компанії «Євролайнс». Типи автобусів. Вимоги до обладнання пасажирських автобусів і персоналу. Організація автобусних маршрутних турів. Розробка автобусного маршруту, його зміст. Паспорт автобусного маршруту. Організація і контроль за безпекою туристів на автомаршруті. Організація діяльності керівника туристичної групи, гід-перекладача на автобусному маршруті. Особливості організації подорожей для туристів-індивідуалів на власному і орендованому автотранспорті. Розвиток автотранспортних туристських подорожей в Європі і в Україні

ТЕМА 4. Перевезення на залізницях і спеціалізовані подорожі

Історія розвитку залізничних перевезень і подорожей у світі. Класифікація видів перевезень. Сучасний стан та перспективи розвитку залізничних перевезень в світі і в Україні. Міжнародне правове регулювання залізничних перевезень. Нормативно-правова база організації залізничних перевезень в Україні. Види поїздів і вагонів. Перевезення туристів рейсовими потягами. Правила здійснення перевезень туристів і багажу на міжнародних і внутрішніх лініях та оформлення перевізних документів. Спеціалізовані туристські потяги. Аналіз світового досвіду. Організація туристсько-екскурсійних поїздів, їх склад та умови оренди. Розробка маршруту. Організація роботи служб турпоїзда. Організація безпеки туристів на залізничному транспорті. Стан використання залізничних перевезень при формуванні туристських маршрутів в Україні.

ТЕМА 5. Водні перевезення. Морські круїзи. Історія розвитку морських і річкових круїзів. Міжнародне правове регулювання у сфері морських перевезень. Нормативна база морських і річкових перевезень в Україні. Типологія круїзів і

круїзних маршрутів. Типи морських круїзів (як сегментів ринку). Формування ціни круїзу. Категорійність кают. Класи круїзних суден. Географія морських та річкових круїзів. Основні морські круїзи регіони. Специфіка організації круїзних маршрутів. Етапи розробки водного маршруту. Права та обов'язки партнерів угоди з фрахту. Організація роботи служб туристичного обслуговування на судні.

15. «Основи географії рекреації та туризму»

Програма вивчення навчальної дисципліни “Основи географії рекреації та туризму” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” для студентів *галузі знань – 0401 природничі науки, напряду підготовки – 040104 географія*.

Дана дисципліна належить до дисциплін вільного вибору студентів.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є рекреаційно-туристичні ресурси України, а саме природні-рекреаційні ресурси (кліматичні, бальноеологічні, рельєф та печери, водні рекреаційні ресурси, об'єкти ПЗФ, біотичні ресурси), історико-культурна спадщина та туристичної інфраструктури.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна “Основи географії рекреації та туризму” посідає одне з провідних місць у структурі підготовки фахівців з географії рекреації та туризму. Даний курс тісно пов'язаний з навчальними дисциплінами природничо-наукового, гуманітарно-економічного та спеціальних циклів. Дана навчальна дисципліна слідує після вивчення таких дисциплін як “Вступ до фаху” та “Екскурсознавство з основами організації екскурсій”, є базовою для вивчення – “Рекреаційної географії” та “Географії туризму”, а також пов'язана з такими навчальними курсами як “Краєзнавство” та “Туристсько-краєзнавча діяльність” тощо.

Метою викладання навчальної дисципліни “Основи географії та туризму” є вивчення питань дослідження рекреаційних ресурсів, основ формування рекреаційно-туристичної діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Основи географії та туризму” є вивченні особливостей формування і функціонування територіально-рекреаційних систем; ознайомленні з методами, принципами та критеріями компонентної і комплексної оцінки рекреаційно-туристичних ресурсів; визначені принципів рекреаційно-туристичного районування; розгляд еволюції схеми рекреаційно-туристичного районування України.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: теоретичні засади географії рекреації і туризму; класифікацію рекреаційних ресурсів та методика їх оцінки; теоретичні основи рекреаційно-туристичного районування; характеристику територіально-рекреаційної системи України.

вміти: проводити аналіз територіальної організації рекреаційних ресурсів України; проводити компонентну та комплексну оцінку рекреаційних ресурсів території; проводити рекреаційне районування території; аналізувати територіально-рекреаційну систему України.

Засоби діагностики успішності навчання – перевірка практичних робіт, модульні контрольні роботи та перевірка “Мінімуму рекреаційно-туристичних ресурсів (об’єктів) України”.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГЕОГРАФІЇ РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИЗМУ

Мета, завдання та структура курсу. Виникнення та розвиток рекреаційної та туристичної діяльності. Основні вітчизняні та зарубіжні теоретичні дослідження "радянської школи" (Преображенський В. С., Веденін Ю. О., Мироненко М. С. та інші) та сучасні дослідження (Багрова Л. О., Мацоли В. І., Бейдика О. О. та інших). Методи дослідження: історичний, порівняльний, картографічний, експедиційних досліджень, математичного моделювання, балансовий, соціологічних досліджень та інші. Зв'язок з професійно орієнтованими дисциплінами. Основні напрямки досліджень в Україні. Сутність понять "дозвілля", "рекреація" та "туризм". Співвідношення між даними категоріями. Класифікація рекреаційної та туристичної діяльності. Чинники формування рекреаційної та туристичної діяльності. Функції рекреаційної та туристичної діяльності.

Тема 2. КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ

Сутність понять “туристичні ресурси” та “рекреаційні умови”. Підходи до типізації рекреаційних та туристичних ресурсів. Класифікація рекреаційних та туристичних ресурсів за сутнісним підходом. Поняття про “природно-туристичні ресурси”, “історико-культурні туристичні ресурси” та “соціально-економічні туристичні ресурси”. Стан вивченості ресурсів. Підходи до оцінки рекреаційних та туристичних ресурсів: медико-біологічний, психолого-естетичний та технологічний типи оцінок. Бальний та рейтинговий тип оцінки ресурсів. Зонування та районування території на основі комплексної оцінки рекреаційно-туристичних ресурсів. Оцінка кліматичних ресурсів та умов, бальнеологічних ресурсів, водних ресурсів, ландшафтних (рельєф) та біотичних рекреаційно-туристичних ресурсів. Підходи щодо оцінки історико-культурних ресурсів та рекреаційно-туристичної інфраструктури.

Тема 3. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО РАЙОНУВАННЯ

Територіально-рекреаційна система (ТРС) як основа рекреаційного та туристичного районування. Сутність поняття “територіально-рекреаційна система”. Схема ТРС та основні її функції. Основні властивості ТРС. Мета рекреаційно-туристичного районування. Таксономічні рівні рекреаційно-туристичного районування. Принципи рекреаційно-туристичного районування та районоутворюючі ознаки. Схеми районування території України з метою рекреації та туризму. Від перших схем Преображенського В. С. до сучасних схем. Від рекреаційного районування території України до сучасного рекреаційно-туристичного районування.

Тема 4. КЛІМАТИЧНІ РЕКРЕАЦІЙНІ УМОВИ ТА РЕСУРСИ, ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДИКА ОЦІНКИ

Поняття про “кліматичні умови та ресурси”. Кліматичні показники комфортних типів погод для рекреаційно-туристичної діяльності. Методика

оцінка кліматичних рекреаційних ресурсів. Використання клімату як ресурсу на курортах. Використання кліматичних туристичних ресурсів в санаторно-курортній галузі. Кліматична характеристика України.

Тема 5. БАЛЬНЕОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ, ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДИКА ОЦІНКИ

Поняття про “бальнеологічні ресурси” та їх види: мінеральні води, лікувальні грязі, озокерит. Методика оцінки бальнеологічних ресурсів. Класифікація мінеральних вод України та їх поширення. Типи лікувальних грязей і основні родовища України. Озокерит та його використання при санаторно-курортному лікуванні. Бальнеологічні курорти України. Використання бальнеологічних туристичних ресурсів в санаторно-курортній галузі.

Тема 6. ВОДНІ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ, ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДИКА ОЦІНКИ

Поняття про “водні рекреаційно-туристичні ресурси” та їх види: моря, озера, річки водосховища, ставки тощо. Методика оцінки водних рекреаційних ресурсів. Рекреаційна характеристика морських ресурсів України. Стан річок та озер України. Гідрологічні заказники та пам’ятки державного значення. Використання водних рекреаційних ресурсів в рекреації та туризмі.

Тема 7. ОБ’ЄКТИ ПЗФ СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Класифікація територій природно-заповідного фонду України. Біосферні заповідники, природні заповідники та національні парки України. Використання об’єктів ПЗФ у рекреаційній діяльності. Сутність екологічного туризму.

Використання об’єктів ПЗФ в екологічному туризмі.

Тема 8. БІОТИЧНІ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ, ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДИКА ОЦІНКИ

Поняття про “біотичні ресурси”, “рекреаційні ліси” та “ландшафтні ресурси”. Методика оцінки біотичних рекреаційно-туристичних ресурсів. Рекреаційні ліси України та їх використання в рекреаційній діяльності. Зелені зони міст та міські парки. Пам’ятки садово-паркового мистецтва. Заказники та пам’ятки природи державного значення. Використання біотичних рекреаційно-туристичних ресурсів в рекреації та туризмі.

Тема 9. РЕЛЬЄФ ТА ПЕЧЕРИ ЯК РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИЙ РЕСУРС, ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДИКА ОЦІНКИ

Сутність рельєфу та печер як ресурсу. Загальна характеристика рельєфу України. Методика оцінки рельєфу та печер. Спелеоресурси України. Використання рельєфу та печер для активних форм туризму.

Тема 10. ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ, ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДИКА ОЦІНКИ

Поняття “історико-культурні ресурси” та “історична духовна спадщина”. Класифікація об’єктів культурної та історичної спадщини. Закон України “Про охорону культурної спадщини”. Методика оцінки історико-культурних ресурсів. Збереження, охорона та реставрація об’єктів культурної спадщини.

Тема 11. РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНА ІНФРАСТРУКТУРА, ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДИКА ОЦІНКИ

Сутність поняття рекреаційна інфраструктура. Основні об’єкти рекреаційної інфраструктури: транспорт, розміщення та харчування. Принципи та підходи

щодо визначення забезпечення території (або курортів) закладами розміщення та харчування. Сезонно використання закладів розміщення та харчування.

Тема 12. ВИКОРИСТАННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ ТЕРИТОРІЇ В СФЕРІ РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИЗМУ

Сучасний стан розвитку рекреаційно-туристичної сфери України на основі наявного ресурсного потенціалу. Стан та ефективність використання рекреаційно-туристичних ресурсів території. Проблеми збереження рекреаційно-туристичних ресурсів.

16. «Раціональне природокористування та менеджмент природних ресурсів»

Навчальна дисципліна **"Раціональне природокористування та менеджмент природних ресурсів"** є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», з галузі знань – 0401 «Природничі науки», напряму підготовки 6.040104 «географія».

Дана дисципліна входить у цикл професійної і практичної підготовки за напрямом підготовки «географія».

Метою дисципліни є вивчення теоретико-методологічних та прикладних засад діяльності у сфері природокористування й охорони навколишнього середовища, зокрема глибоке і всебічне вивчення процесів використання природно-ресурсного потенціалу території, загальної системи менеджменту природокористування та механізми його регулювання, виявлення джерел забруднення природи і зменшення їх негативного впливу на життя людини.

Завдання вивчення курсу:

- дослідження процесів і явищ взаємодії природи та суспільства;
- аналіз негативних явищ, що виникають від забруднення навколишнього середовища;
- вивчення проблем ефективного використання природних ресурсів з урахуванням вичерпності їх запасів;
- розробка ефективних механізмів оцінки природних ресурсів;
- оцінка шкоди від забруднення навколишнього середовища та завданих збитків в грошовому виразі;
- вироблення рекомендацій щодо найефективнішого збереження й відтворення природних ресурсів.

В результаті вивчення даного курсу студенти повинні

знати:

- основні риси, особливості системи природокористування;
- зміст, сучасний стан та регіональні особливості використання природних ресурсів України;
- особливості механізму використання природних ресурсів;
- закономірності та принципи управління процесами природокористування;
- методичні підходи до економічної оцінки природних ресурсів;

- методику виявлення негативного впливу господарської діяльності на довкілля та оцінки збитків від неефективного використання ресурсів;

ВМІТИ:

- застосовувати загальні та спеціалізовані географічні методи оцінки раціонального природокористування;
- здійснювати соціально-економічну оцінку природних умов і запасів природних ресурсів з метою раціонального природокористування;
- аналізувати різні аспекти природокористування та знаходити інструменти впливу на суб'єктів природокористування;
- аналізувати екологічні наслідки науково-технічного прогресу, впровадження нових технологій виробництва тощо,
- оцінювати завдані збитки як природним ресурсам, так і виробничникам, відтворення природних ресурсів, впровадження моніторингу;
- розробляти системи екологічного управління і економічних методів природоохоронного комплексу в суспільному виробництві;
- здійснювати аналіз реальної ситуації, що склалася у тій чи іншій галузях в процесі використання природних ресурсів, розробляти заходи на перспективу.

Місце навчальної дисципліни в структурно-логічній схемі спеціальності. Навчальна дисципліна "Раціональне природокористування та менеджмент природних ресурсів" є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр, є базовою для вивчення таких синтетичних дисциплін, як „Управління розвитком регіону”, „РПС і регіональна економіка”, „Проблеми регіональної економіки”.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. ТЕОРЕТИЧНІ І ГЕОГРАФІЧНІ ОСНОВИ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Ландшафтна оболонка як глобальний об'єкт досліджень в географії. Взаємозв'язок компонентів географічної оболонки. Взаємодія суспільства і природи та її закономірності. Екологічний підхід. Природокористування і його місце у взаємодії суспільства і природи. Теоретичні основи охорони і перетворення природи.

Тема 2. РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНА АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ

Атмосфера та її будова атмосфери. Стан повітряного середовища України. Забруднення атмосфери. Джерела, масштаби і наслідки забруднення атмосфери. Парниковий ефект. Виникнення "озонової дірки". Охорона атмосферного повітря. Методи і засоби очищення повітря.

Тема 3. РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ І ОХОРОНА НАДР

Надра та геологічне середовище. Вплив господарської діяльності на геологічне середовище та надра. Стан та використання надр. Запаси надр. Корисні копалини України. Способи видобутку корисних копалин. Правова охорона надр.

Тема 4. РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ТА ҐРУНТІВ

Землі та ґрунти, наслідки впливу на них господарської діяльності. Забруднення ґрунтів та їх охорона. Порушення та рекультивація земель. Ерозія ґрунтів та заходи боротьби з нею. Охорона гумусного стану ґрунтів. Водні меліорації та їх екологічні наслідки. Правові основи охорони земель та ґрунтів в Україні.

Тема 5. РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНА ВОДНИХ РЕСУРСІВ

Запаси водних ресурсів та їх значення. Водокористування та його види. Джерела і види забруднення водних ресурсів. Контроль якості води та способи очищення стічних вод. Охорона водних ресурсів. Стан водних ресурсів в Україні

Тема 6. БІОРЕСУРСИ, ЇХ РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНА

Лісові ресурси та біологічні ресурси лісу, їх значення. Використання лісів та їх охорона. Рослинний світ та його охорона. Тваринний світ: проблеми охорони, використання та відтворення. Правова охорона біоресурсів (Лісовий кодекс України, Закон України „Про рослинний світ”, Закон України „Про тваринний світ” та інші нормативно-правові акти).

Тема 7. ТЕРИТОРІЇ ТА ОБ’ЄКТИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ОСОБЛИВІЙ ОХОРОНІ

Території та об’єкти природно-заповідного фонду. Категорії територій та об’єктів ПЗФ України. Водні об’єкти, водно-болотні угіддя, водоохоронні зони. Землі лісового фонду, полезахисні лісові смуги та інші захисні насадження. Землі оздоровчого та рекреаційного призначення. Території, які є місцями перебування чи зростання видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, або на яких зростають природні рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України.

ТЕМА 8. ГОСПОДАРСЬКИЙ МЕХАНІЗМ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Сутність та основні важелі механізму природокористування. Пряме регулювання (адміністративний механізм управління природокористуванням). Економічне стимулювання. Заходи морально-етичного впливу і переконання. Екстерналії. Принципи господарського механізму управління природокористуванням. Типи механізмів природокористування. Теорема Коуза. Правило ринкової свободи. Правило "забруднювач платить". Адміністративний механізм природокористування. Основні важелі адміністративного механізму природокористування. Природоохоронна система держави, її ланки. Директивне регулювання господарської діяльності. Система органів управління в галузі природокористування. Функції державного та місцевих органів влади у сфері раціонального природокористування. Правове регулювання природокористування. Земельний кодекс України. Водний кодекс України. Лісовий кодекс України. Кодекс України про надра. Закон України про охорону атмосферного повітря. Закон “Про природно-заповідний фонд України”.

Тема 9. ЕКОНОМІЧНІ МЕТОДИ МЕНЕДЖМЕНТУ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Економічні методи у природокористуванні. Підходи до економічної оцінки природних ресурсів. Плата за право користування природними ресурсами. Плата за відтворення (компенсацію) природного ресурсу. Основні принципи

визначення плати за природні ресурси. Платежі за ресурси. Види платежів. Об'єкти плати. Нормативи (ставки) плати за використання природних ресурсів. Платежі за забруднення навколишнього середовища. Збитки від забруднення довкілля. Види збитків. Методи нарахування.

Тема 10. ЕКОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ТА СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Екологічний моніторинг і його види. Роль екологічної паспортизації підприємств у визначенні їхнього впливу на навколишнє середовище і в контролі за дотриманням природоохоронних норм і правил у процесі господарської діяльності. Зміст і структура паспорта підприємств. Основи екологічного нормування. Нормування охорони атмосферного повітря. Регламентація якості навколишнього середовища через гранично допустимі концентрації (ГДК), гранично допустимі викиди (ГДВ), тимчасово погоджені викиди (ТПВ) та орієнтовано безпечні рівні впливу (ОБРВ) забруднюваних речовин у різних середовищах. Нормування споживання і відведення галузей народного господарства. Ліміти споживання і відведення води. Контроль за використанням норм. Нормування паливно-енергетичних ресурсів. Система екологічної інформації. Статистика стану, охорони і раціонального використання надр, земельних, водних та інших ресурсів.

Тема 11. ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПОРЕСУРСНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Науково-методичні засади вартісної оцінки родовищ корисних копалин. Мета та завдання вартісної оцінки родовищ корисних копалин. Вартісна оцінка родовищ корисних копалин, принципи та критерії її визначення. Основні оціночні показники. Капітальні, поточні та ліквідаційні витрати. Плата за використання надр. Економічна оцінка земельних ресурсів. Категорії: ціна землі та її вартість. дві групи цін землі: експертна (ринкова) і нормативна (кадастрова). Державний земельний кадастр. Кадастрова економічна оцінка землі. Рента. Диференціальний рентний доход. Плата за земельні ресурси. грошова оцінка земельної ділянки. Економічна оцінка земель населених пунктів Економічна оцінка земель несільськогосподарського призначення Збитки, які завдаються земельним ресурсам. Економічна оцінка лісових ресурсів. Плата за лісокористування. Збитки, які завдаються лісовому господарству. Основні напрями підвищення ефективності використання лісових ресурсів. Головні завдання лісокористування. Планування охорони і використання лісових ресурсів. Водокористування в системі управління водних ресурсів. Загальне та спеціальне водокористування. Галузеве та територіальне водокористування України. Економічний механізм регулювання водокористування. Платежі за використання водних ресурсів. Платежі зі забруднення водних ресурсів Збитки від забруднення водних ресурсів.

Тема 12. ПЛАНУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ. ЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Передпланові прогностичні розроблення. Довгострокові державні програми охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів. Принципи і методи планування. Збалансованість використання природних ресурсів. Територіальні схеми раціонального використання

природних ресурсів та охорони навколишнього середовища. Основні етапи розроблення комплексних схем. Планування охорони земельних і водних ресурсів. Охорона повітряного басейну. Планування охорони і раціонального використання лісових ресурсів. Розроблення плану з організації заповідників, природних парків, ботанічних садів. Планування відтворення рибних запасів. Охорона надр і раціональне використання мінеральних ресурсів. Визначення потреб у природоохоронному устаткуванні та приладах контролю. Аналіз управління розвитком продуктивних сил України і можливість погодження економічних та екологічних інтересів суспільства. Концепція екологічної експертизи. Мета, завдання, засоби та організація екологічної експертизи. Екологічна експертиза проектів підприємств, проектів зміни природного середовища на регіональному рівні, екологічна експертиза технологій. Екологічна експертиза зовнішньої діяльності державних, кооперативних та інших підприємств, об'єднань і організацій в інших країнах.

Тема 13. ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ

Природоохоронні заходи, їх склад. Принципи економічного обґрунтування природоохоронних заходів. Визначення їх ефективності. Показники економічної і соціальної ефективності природоохоронних заходів. Екологічний та соціально-економічний рівень природоохоронних заходів. Обґрунтування екологічних програм. Розрахунок економічної і соціальної ефективності природоохоронних заходів. Економічна та соціальна ефективність безвідходних і маловідходних технологій.

17. «Ризики в туризмі»

Програма вивчення навчальної дисципліни “Ризики в туризмі” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр” для студентів *галузі знань* – 0401 природничі науки, *напрямку підготовки* – 040104 географія, *спеціальності* – 04010406 географії рекреації та туризму.

Дана дисципліна належить до дисциплін вільного вибору студентів.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є ризик як економічна категорія.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна “Ризики в туризмі” посідає чільне місце у структурі підготовки фахівців з географії рекреації та туризму. Даний курс тісно пов'язаний з навчальними дисциплінами природничо-наукового, гуманітарно-економічного та спеціальних циклів. Навчальна дисципліна вивчається після вивчення дисциплін “Туризмологія”, “Менеджмент та маркетинг в туризмі” та “Географія рекреації та туризму”, пов'язана з такими курсами як “Інновації в географії рекреації та туризму” і “Стратегія розвитку туризму в Україні” тощо.

Метою викладання навчальної дисципліни “Ризики в туризмі” є вивчення та аналіз ризиків підприємницької туристичної діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Ризики в туризмі” є розкрити сутність поняття “ризик” як економічної категорії; проаналізувати

класифікацію ризиків; визначення функцій та джерел ризику; розкрити ризики діяльності туристичного підприємства; охарактеризувати міжнародні нормативні акти в аспекті безпеки туризму; розкрити сутність страхування в туристичній діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: поняття “ризик” та розрізняти його види; джерела та фактори ризиків; ризики пов’язані з функціонуванням туристичних підприємств; основні міжнародні нормативно-правові акти в сфері безпеки туристичної діяльності; специфічні особливості страхування у туризмі.

вміти: проводити аналіз ризиків характерних для підприємницької туристичної діяльності як агентської так і операторської; аналізувати норми міжнародного права в сфері туристичної діяльності; проводити SWAT-аналіз туристичного ринку.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. РИЗИК ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Сутність поняття «ризик». Ризик в повсякденному житті. Визначення ризику за різними авторами. Сутність економічного ризику. Характерні риси економічного ризику. Особливості ризику в туристичній діяльності. Загальні підходи щодо класифікації ризику. Види економічних ризиків: комерційний, виробничий, фінансовий, інноваційний. Підприємницький ризик та ймовірність його передбачення та попередження.

Тема 2. ФАКТОРИ, ФУНКЦІЇ ТА ДЖЕРЕЛА РИЗИКІВ

Характеристика основних факторів, що впливають на виникнення ризикових ситуацій. Випадковий характер ризикових ситуацій. Ймовірність наслідків і очікуванні результати. Наявність альтернативи рішень. Ймовірність виникнення збитків. Ймовірність отримання додаткового прибутку. Основні функції ризику. Інноваційна функція ризику як стимул пошуку нетрадиційних рішень. Суперечливий характер регулятивної функції ризику. Роль і значення захисної та аналітичної функцій ризику. Основні джерела економічного ризику. Зовнішні фактори ризику прямої і непрямой дії. Об’єктивні та суб’єктивні внутрішні фактори ризику.

Тема 3. РИЗИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Нормативно-правове регулювання турагентської діяльності. Управлінська та функціональна структура туристичного агентства. Ризики, що пов’язані з функціонуванням туристичного агентства: конкуренція, персонал, сезонність, спеціалізація, відносини з туристичним оператором. Нормативно-правове регулювання туроператорської діяльності. Управлінська та функціональна структура туристичного агентства. Ризики, що пов’язані з функціонуванням туристичного оператора: конкуренція, персонал, сезонність, спеціалізація, відносини з перевізниками та закордонними партнерами.

Тема 4. РИЗИКИ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

Міжнародні аспекти функціонування туристичної діяльності. Головні туристичні напрямки у Світі. Міжнародні аспекти безпеки туристичної діяльності. Міжнародний тероризм, як загроза розвитку туристичної діяльності. Візові формальності, як ризик розвитку туристичної діяльності. Сутність поняття страхування в туристичній діяльності. Поняття страхового ризику. Особливості

страхування в туристичній діяльності. Основні види страхування: страхування туристичної діяльності та страхування туриста. Страхування туристичної діяльності: від вогню та інших стихійних лих, від наслідків злочинної діяльності та техногенних збитків. Страховий поліс: основні поняття, статі витрат, суми виплат. Сутність поняття “Зелена картка”.

Тема 5. ТЕОРІЯ ІГОР ТА РИЗИКИ В ТУРИЗМІ

Як і будь-яка людська діяльність, підприємництво обов’язково несе в собі елементи гри, що одвічно зумовлене біологічною і згодом закріплено соціальною природою людини. Причому в підприємстві і його мотивації закладено зв’язок між раціональним та ірраціональним, оскільки будь-яка гра, як правило, включає в себе два види невизначеності: випадковість і вибір. Випадковість у даному випадку розглядається як раціональне, а вибір – як ірраціональне. Підприємець є типовим гравцем, оскільки його прагнення до максимізації прибутку і до найбільшого самовдосконалення є специфічною формою реалізації прагнення гравця до збільшення виграшу будь-якого виду. Дані практичні заняття направлені на моделювання діяльності підприємств туристичної діяльності. Кожен студент індивідуально виконує кожне завдання

18. «Спортивно-оздоровчий туризм з основами фізичної рекреації»

Дана дисципліна “Спортивно-оздоровчий туризм з основами фізичної рекреації” є базовою для підготовки бакалаврів за напрямком 6.040104 - географія, спеціалізації географія рекреації та туризму.

Мета навчальної дисципліни “Спортивно-оздоровчий туризм з основами фізичної рекреації” – дати студентам базові знання теорії і практики активного спортивно-оздоровчого туризму та сформувані вміння і навички з ефективної організації і безаварійного здійснення різних видів спортивно-оздоровчої туристської діяльності.

Основні завдання навчальної дисципліни “Спортивно-оздоровчий туризм з основами фізичної рекреації”: розширенні краєзнавчих знань, вдосконаленні навчально-методичної підготовки, поповненні знань з географії, біології, історії, етнографії і культури; засвоєнні теоретичних основ організації і проведення походів, розробки маршрутів, планування роботи туристських гуртків; набутті спортивного досвіду участі в походах і керівництва походами різної складності, одержанні спортивних розрядів і звань, підвищенні майстерності та інструментальної підготовки.

Предметом навчальної дисципліни “Спортивно-оздоровчий туризм з основами фізичної рекреації” є активна спортивно-оздоровча туристська діяльність, як особливий інтегративний вид просторової (географічної: природничого та соціоекономіко-географічного спрямування, пізнавально-розвиваючої та рекреаційної) діяльності.

Вимоги до знань та вмінь

Студент повинен знати:

- характерні риси та особливості активного туризму та його основних видів;
- географічні умови докільля для організації туристських подорожей;

- методи аналізу та географічного опису території подорожі;
- правила організації та проведення подорожей в різних географічних зонах;
- методи розробки маршрутів для активного туризму;
- теоретичні основи топографії, позиціонування та орієнтування на місцевості;
- психологічні основи підготовки та проведення туристських подорожей;
- основні методи, прийоми та засоби забезпечення життєдіяльності в туристській подорожі;
- методичні основи медичного забезпечення в туристських подорожах;
- основні методи та прийоми запобігання й виходу з екстремальних ситуацій;
- нормативно-правові основи туристської діяльності та охорони природи в Україні.

Студент повинен вміти:

- планувати й розробляти траси туристських маршрутів з урахуванням складності території і безпеки подорожі;
- організувати рух туристської групи по маршруту;
- вибрати безпечні способи і засоби долаття перешкод;
- облаштувати ділянку території для організації туристської стоянки;
- забезпечувати укриття, тепло і затишок для повноцінного відпочинку;
- складати списки особистого, групового та спеціального спорядження;
- розробляти раціон харчування та здійснювати підбір продуктів;
- готувати їжу в польових умовах;
- надавати першу медичну допомогу та забезпечувати транспортування потерпілих;
- вміти своєчасно і якісно проводити ремонт обладнання та спорядження.
- користуватися прийомами сигналізації і зв'язку в разі необхідності;
- застосовувати технології мінімізації впливу на довкілля.

Місце навчальної дисципліни в структурно-логічній схемі освітньо-професійної програми підготовки фахівця за відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем. Спеціальна навчальна дисципліна “Спортивно-оздоровчий туризм основами фізичної рекреації” є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр за напрямками географія та туризм. Знання уміння і навички отримані при вивченні курсу є базовими для успішного освоєння таких спеціальних дисциплін як “Організація маршрутів і турів”, “Географія туризму”, “Менеджмент туризму” “Географія рекреації”, “Екологічний туризм” та ін.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Основні атрибутивні ознаки, мета та завдання спортивно-оздоровчого туризму

Спортивно-оздоровчий туризм передбачає подолання маршруту активним способом, тобто без використання механічних транспортних засобів,

покладаючись лише на свої власні сили, реалізуючи вміння і навички пересування пішки, на лижах, плавання на плотах і човнах, їзди на велосипеді і т. ін. Отже активний рух є визначальною рисою спортивно-оздоровчого туризму. За цією ознакою спортивно-оздоровчий туризм можна назвати активним туризмом (іншомовні відповідники: adventure tourism – пригодницький туризм, extreme tourism – екстремальний туризм, action tourism – власне активний туризм). Під час спортивно-туристських подорожей туристи знайомляться з природою, культурою, історією країни. Подорожі дають їх учасникам фізичне і моральне задоволення, сприяють їх духовному збагаченню.

Тема 2. Характеристика основних видів спортивно-оздоровчого туризму

Кожний з видів спортивно-оздоровчого туризму має свої характерні особливості. За організацією походу, його маршрутом, засобами пересування неважко віднести його до певного виду туризму – пішохідного, гірського, лижного, водного, велосипедного. Серед цих видів до певної міри умовно виділяється гірський туризм: його можна вважати різновидом пішохідного туризму, хоча існує не менше підстав для віднесення його до альпінізму. Природні умови високогірних районів і специфіка перешкод ставлять перед гірськими туристами багато не властивих іншим видам туризму завдань. Він відрізняється і значним арсеналом спеціального спорядження, і специфічними технічними прийомами, і тактикою, і необхідністю висотної акліматизації тощо.

Тема 3. Базова географічна підготовка туриста

Заняття спортивно-оздоровчим туризмом вимагає певних теоретичних і технічних знань і умінь. Разом з тим заняття туризмом дає можливість виховувати і вдосконалювати певні особистісні якості людини. Одна з найважливіших сторін підготовки туриста – теоретична підготовка. Як і в будь-якому виді спорту, вона охоплює широке коло питань, у тому числі проблеми навчання і тренування, контролю за навантаженнями, надання невідкладної медичної допомоги, основи педагогіки, психології, конфліктології тощо. Особливість теоретичної підготовки туристів полягає в тому, що вона тісно пов'язана з засвоєнням певного обсягу знань з географії, туристського краєзнавства, топографії, психології, безпеки життєдіяльності, фізичної культури, основ охорони здоров'я. Необхідність знань з географії супроводжує туриста на всіх етапах підготовки і проведення подорожі.

Тема 4. Психологічна, фізична, тактико-технічна, медична підготовка та підготовка з польового самозабезпечення

Психологічна підготовка є обов'язковою складовою частиною загальної підготовки до туристської подорожі. Туристи повинні знати, що тривале перебування обмеженого за складом колективу в незвичних умовах висуває підвищені вимоги до психологічного стану кожного учасника і всього колективу в цілому.

Фізична підготовка. В туризмі, як і в інших видах спорту, досягнення високих результатів неможливе без постійного фізичного вдосконалення, що є основним змістом тренувань і, разом з тим, нерозривно пов'язана із зміцненням і загальним підвищенням функціональних можливостей організму. Розрізняють

загальну і спеціальну фізичну підготовку. Засобами загальної фізичної підготовки досягаються різнобічний розвиток фізичних можливостей і зміцнення здоров'я людини, розширення функціональних можливостей організму як основи працездатності і стимулювання процесів відновлення.

Тактико-технічна підготовка є однією з найважливіших сторін підготовки до здійснення подорожі. Вона включає в себе широке коло питань, у тому числі проблеми вибору місця, часу, тривалості та складності туристської подорожі, володіння тактикою проходження маршруту, вміння застосувати технічні прийоми долавання перешкод, знання правил організації і проведення спортивних туристських маршрутів та нормативні вимоги для отримання спортивних розрядів і звань.

Медична підготовка. Зазвичай туристські маршрути пролягають у віддалених від населених пунктів місцях, тому особливої уваги набувають питання невідкладної медичної допомоги у випадку надзвичайних ситуацій (аварій, травмувань тощо).

Підготовка з польового самозабезпечення. Цей вид туристської підготовки має на меті забезпечення нормальної життєдіяльності туристів під час подорожі. Результатами цієї підготовки повинні стати теоретичні знання і засвоєні практичні навички з забезпечення нормальних умов відпочинку, своєчасного повноцінного харчування, дотримання гігієни та охорони здоров'я.

Тема 5. Соціально-психологічні аспекти формування туристської групи

Добір учасників туристського походу здебільшого здійснюється на основі туристського досвіду. Соціально-психологічні аспекти формування туристської групи, на жаль, часто залишається поза увагою організаторів. Як показує досвід, психологічна сумісність набуває особливого значення для міжособових стосунків і психологічного клімату групи в умовах повної її ізоляції на маршруті. Основною мотивацією для включення в групу певної особи є її особистісні якості, розуміння нею своєї ролі в групі, контактність, доброзичливість у стосунках з людьми, готовність прийти на допомогу. Серед рівних за іншими даними претендентів перевага віддається тим, хто має більш врівноважений характер, добре контактує з людьми, може бути цікавим співрозмовником (має певні пізнання в історії, літературі, мистецтві тощо), хто може стати лідером у похідному побуті, дозвіллі.

Тема 6. Спеціальна психологічна підготовка до туристського походу

Психологічний клімат у туристському колективі багато в чому залежить від керівника групи. На керівника туристської групи покладені контроль і відповідальність не лише за свої вчинки, а й за дії кожного учасника походу і всієї групи в цілому. Розглядаючи питання комплектування туристської групи під кутом зору психологічної і фізичної безпеки майбутнього походу чи подорожі, необхідно акцентувати увагу на наявності у керівника загостреного почуття відповідальності за своїх товаришів. Керівник, як правило, першим виходить на найбільш небезпечну ділянку маршруту, першим кидається на допомогу туристові, що потрапив у біду. Однак це може призвести до трагічних наслідків. Тому члени групи, зі свого боку, повинні дбати про психологічну і фізичну безпеку керівника, стежачи за суворим дотриманням останнім

відповідних правил, аж до категоричної вимоги користуватися страховкою, самостраховкою іншими засобами спрямованими на попередження нещасних випадків.

Тема 7. Поняття про рекреації. Система структурних одиниць.

Будь-яка туристська подорож здійснюється за певним маршрутом. Маршрут виступає як невід’ємна складова туризму і найпоширеніша його форма. Туристські маршрути дуже різноманітні за регіонами подорожі, природним середовищем, способом пересування і визначаються інтересами та особистими уподобаннями учасників походу. Одних більше влаштовує переміщення між пунктами маршруту автобусом, поїздом, літаком, теплоходом з ночівлею в комфортабельному готелі – інші віддають перевагу пішохідним походам у горах річковим подорожам на човнах з відпочинком на природі в похідних наметах. Будь-яка подорож має привабливі сторони. При цьому важливо, щоб кожний турист обрав собі маршрут до душі.

Тема 8. Класифікація туристських маршрутів. Методичні принципи розробки туристських маршрутів

Подорожуючи тим чи іншим туристським маршрутом, турист повинен мати гарантовану можливість активного відпочинку з оптимальним фізичним навантаженням, елементами загартування організму, а також продуманим змістом, цікавою екскурсійною програмою, цікавим дозвіллям. Туристська подорож повинна давати задоволення її учасникам, викликати у них позитивні емоції, нести змістовну і цікаву інформацію, бути джерелом приємних спогадів. Маршрут тим привабливіший для туристів, чим більше можливостей він містить для відпочинку і оздоровлення, чим цікавіший його зміст і екскурсійна програма. Оптимальне поєднання цих факторів є обов’язковою і основною вимогою до розробки туристського маршруту. Крім того, траса маршруту повинна бути послідовно розробленою, безпечною і відповідати фізичним можливостям кожного з учасників. Існує два рівноцінних варіанти обрання маршруту і комплектування групи при підготовці до туристської подорожі: при наявності добре розробленого і описаного цікавого маршруту добирається група для його подолання; вже укомплектована група обирає район подорожі і розробляє трасу маршруту.

Тема 9. Пересування в польових умовах. Порядок і режим руху. Страховка та самостраховка

Традиційними і найпоширенішими способами долання відстані під час походу є піший хід, у зимових умовах при наявності снігового покриву – ходіння на лижах, на водних об’єктах – плавання на гребних човнах. Пересування має бути ефективним і безпечним, що передбачається системою запобіжних заходів, які дозволяють швидко долати складні ділянки маршруту. Найпоширеніший порядок руху групи на маршруті - це пересування в колоні по одному. Він дозволяє подорожуючим, рухаючись лісовими стежками, полем, берегом річки, заболоченими ділянками, в різних умовах освітлення і за будь-якої погоди, вільно, не заважаючи один одному, оглядати навколишню місцевість. Крім того, при такому порядку руху можна оперативніше організувати взаємну страховку і взаємодопомогу на небезпечних ділянках маршруту і в аварійній ситуації, допомогти членам групи менш підготовленим фізично, тримати в полі зору всю

групу і підтримувати один з одним постійний зв'язок. На складних ділянках маршруту, при подоланні перешкод необхідно забезпечити самостраховку і взаємостраховку.

Тема 10. Особливості пересування по розчленованій місцевості. Пересування по воді. Долання водних перешкод

Долаючи лісові завали, що утворилися внаслідок буреломів і вітровалів, необхідно постійно намічати шлях на якомога більшу відстань, щоб не потрапити в пастку. Можна пересуватись по товстих повалених стовбурах дерев, постійно контролюючи напрямок руху і запобігаючи ушкодженню сучками та гілками. На крутих трав'янистих схилах, особливо гірських, часто виникають серйозні труднощі – слизька трава, виходи ґрунтових вод, хитке каміння. Слід, уникати трав'янистих схилів над крутими і прямовисними скелями. Виходити на круті мокрі схили взагалі не варто. Пересуватись ними можна лише у крайньому разі, забезпечивши самостраховку або зовнішню страховку. Гірські і невеликі рівнинні річки, лісові струмки іноді переходять через кладку, по стовбуру дерева, що перегородило річку, а також по колоді спеціально перекинутій з одного берега на другий. Підстраховують таку переправу поручнями, натягнутими з основної мотузки або довгою жердиною, яку міцно тримають на обох берегах річки. Долаючи водну перешкоду через брід поодиночі, самостраховку забезпечують довгою жердиною, на яку опираються і якою перевіряють глибину перед собою. На річках із швидкою течією переправу здійснюють “шеренгою”. Для переправи над водою (навісна переправа, паралельно натягнені мотузки) необхідно мати спеціальне спорядження і володіти прийомами туристсько-альпіністської техніки і страховки.

Тема 11. Спорядження. Базування. Туристське кострове і кухонне спорядження. Багаття

Добір особистого і групового спорядження для туристського походу чи подорожі залежить від природних умов, регіону, тривалості походу, сезону, чисельності групи, мети і завдань походу і т. ін. Основний принцип добору і комплектування туристського спорядження – “Брати з собою тільки те, без чого не можна обійтись, і нічого зайвого”. Навіть досвідчені мандрівники складають список необхідного спорядження і докладно його аналізують, викреслюючи все зайве. Головні вимоги до туристського спорядження – його міцність, легкість, надійність, пристосованим до похідного укладу, здатність створити максимально безпечні умови для подолання маршруту і збереження здоров'я учасників подорожі. Одним із найбільш складних моментів під час при проведенні туристського походу є базування. Правильно обрати місце для ночівлі, встановити оптимальну кількість наметів, приготувати їжу чи розпалити вогнище в несприятливу погоду, особливо взимку, – все це вимагає відповідного досвіду, чіткості і злагодженості в роботі всіх учасників експедиції. У залежності від особливостей приготування їжі добирають посуд, який повинен мати відповідну місткість, бути транспортабельним, легким і зручним у користуванні. Облаштування похідної кухні для приготування їжі в польових умовах багато в чому залежить від природних умов регіону і завдань туристської групи.

Тема 12. Харчування в туристському поході. Вода. Режим водоспоживання

Успішність туристського походу значною мірою залежить від ефективності системи життєзабезпечення в польових умовах, складовою частиною якої є харчування. Необхідно потурбуватися, про збалансованість, різноманітність і харчову повноцінність похідного раціону. При цьому слід пам'ятати про властивості окремих продуктів, що обумовлюють особливості їх зберігання, транспортування, приготування в польових умовах. Вода необхідна для підтримання життєдіяльності організму.

Рациональна організація харчування і режиму споживання води при подоланні маршруту передбачає основне поповнення водних витрат організму до початку або після закінчення переходу чи іншого фізичного навантаження під час привалу, на бівуаку.

Тема 13. Перша медична допомога в туристському поході. Похідна аптечка

Перша медична допомога – це невідкладні дії, спрямовані на врятування життя хворого чи потерпілого від травми на місці нещасного випадку, що передують наданню кваліфікованої медичної допомоги. Мета першої медичної допомоги – полегшити біль і протікання процесів, пов'язаних із травмуванням, а при інших захворюваннях – запобігти їх подальшому розвитку. При цьому важливо своєчасно евакуювати потерпілого до лікарні. Вирушаючи в похід, кожна група незалежно від дальності маршруту, повинна обов'язково мати з собою похідну аптечку, Герметичність упаковки, бажана в будь-яких походах, для водних маршрутів є обов'язковою. Розрізняють два основних типи похідних аптечок: групову індивідуальну. Групова аптечка повинна включати повний набір медикаментів для надання допомоги у випадку можливих захворювань і травм, які найбільш часто трапляються на маршруті. До індивідуальної аптечки, крім необхідного мінімуму медичних препаратів і перев'язочних матеріалів, повинні входити індивідуальні ліки, необхідні при наявності у людини алергічних реакцій.

Тема 14. Критичні ситуації в туристському поході та їх подолання
Туристські походи і подорожі безпосередньо пов'язані з небезпекою виникнення екстремальних ситуацій. Крім того, тут має місце багатофакторність ризику. Змінюваність метеорологічних умов, можливість стихійного лиха, травмування, інших захворювань, виведення з ладу спорядження і багато інших обставин можуть значною мірою ускладнити ситуацію під час подорожі, експедиції. Найбільш імовірними в природних умовах є аварійні ситуації, пов'язані з помилками в орієнтуванні; втратою групового та індивідуального спорядження внаслідок пожежі, сходу лавини, хуртовини, переправи через водні об'єкти і з подібних причин; відставанням від групи одного або кількох учасників; непередбаченим поділом групи; різким погіршенням погодних умов і виведенням з ладу спорядження, неможливістю його подальшої експлуатації; передчасним витраченням або псуванням продуктів харчування, що викликає загрозу голоду; втратою або виходом з ладу транспортних засобів (машини, човна, плота і т.п.). Туристська група і кожний її учасник повинні мати в умовах походу аварійне спорядження, недоторканий запас продуктів та індивідуальні аптечки. Усе це в комплексі забезпечує виживання. Кожний учасник туристського походу повинен знати міжнародні звукові і візуальні сигнали лиха,

що використовуються потерпілими і рятівниками в ході пошуково-рятувальних робіт.

19. «Транспортні системи в туризмі»

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “ Транспортні системи в туризмі ” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» напряму підготовки 6.040104 **географія**

Предметом вивчення навчальної дисципліни є транспортні системи та їх участь в організації транспортного забезпечення туристських подорожей.

Метою викладання навчальної дисципліни “ Транспортні системи в туризмі ” є сформувати цілісне уявлення про роль транспортних систем у туризмі, транспортне забезпечення турів та відповідні механізми його здійснення, дати студентам базові знання щодо технологічних основ організації туристських перевезень

Основними завданнями вивчення дисципліни “ Транспортні системи в туризмі ” є

- розкрити взаємозв’язок понять «подорож», «перевезення», «туризм» через аналіз історії туризму;
- сформувати уявлення про основні мотивації щодо вибору транспортного забезпечення турів;
- ознайомити із світовим досвідом і перспективами використання різних видів транспортних перевезень в туристському бізнесі;
- ознайомити студентів із нормативно-правовою базою перевезень в Україні та на міжнародних лініях;
- дати базові знання щодо існуючих механізмів та основних технологій формування транспортного забезпечення турів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

базові механізми залучення транспортних систем у створення турів, технологічні основи організації туристських перевезень з використанням різних видів транспорту (авіа-, авто-, залізничного, водного)

вміти :

вирішувати спеціальні завдання пов’язані з різними аспектами організації туристських подорожей, зокрема їх транспортним забезпеченням

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вступ. Мета, завдання дисципліни “ Транспортні системи в туризмі ”. Структура курсу

ТЕМА 1. Туризм і перевезення

Подорожі, туризм, перевезення – зв’язок і співвідношення понять. Розвиток масового туризму і розвиток засобів перевезення. Транспортне обслуговування як складова турпродукту. Роль і види транспортних послуг у складі турпродукту. Класифікація видів транспортних засобів. Оцінка ефективності перевезення.

Порівняльний аналіз ефективності різних видів транспортного забезпечення в туризмі. Мотивації вибору виду перевезення і транспортних засобів на туристському маршруті. Транспортні подорожі на туристичному ринку. Система регламентації транспортних перевезень. Глобальні дистриб'юторські системи та їх роль у формуванні ринку перевезень. Транспортне забезпечення туру. Характеристика транспортної подорожі, як складової тур-паketу.

ТЕМА 2. Повітряний транспорт в туристських перевезеннях

Етапи розвитку авіаційних перевезень і подорожей. Міжнародне правове регулювання повітряних перевезень в світі. Міжнародні авіаційні організації. Національне регулювання - нормативно-правова база регулювання авіаперевезень в Україні. Аналіз ринку міжнародних авіаперевезень. Авіаційні альянси. Послуги повітряних перевезень. Складові послуг повітряного перевезення. Перевізні документи на міжнародних і внутрішніх авіалініях і правила їх оформлення. Авіаквитки. Класи обслуговування на авіамаршрутах. Правила перевезення багажу на міжнародних і внутрішніх авіалініях. Види рейсів і авіамаршрутів. Форми взаємодії туристських суб'єктів та авіаперевізників. Професійні правила бронювання авіаквитків. Чартерні перевезення. Ринок авіаперевезень в Україні: стан і перспективи розвитку. Аналіз транспортної системи країн світу (на прикладах) та її вплив на розвиток туризму

ТЕМА 3. Автобусні перевезення в туризмі

Етапи розвитку автоперевезень та автоподорожей. Види автотранспорту і автотранспортного обслуговування туристів. Міжнародне правове регулювання автомобільних перевезень. Нормативно-правова база організації перевезення туристів на автотранспорті в Україні. Особливості організації міських, міжміських та міжнародних автобусних перевезень. Подорожі на регулярних автобусних лініях. Ринок регулярних автобусних перевезень в Європі та Україні. Діяльність компанії «Євролайнс». Типи автобусів. Вимоги до обладнання пасажирських автобусів і персоналу. Організація автобусних маршрутних турів. Розробка автобусного маршруту, його зміст. Паспорт автобусного маршруту. Організація і контроль за безпекою туристів на автомаршруті. Організація діяльності керівника туристичної групи, гίδα-перекладача на автобусному маршруті.

Особливості організації подорожей для туристів-індивідуалів на власному і орендованому автотранспорті. Розвиток автотранспортних туристських подорожей в Європі і в Україні

ТЕМА 4. Перевезення на залізницях і спеціалізовані подорожі

Історія розвитку залізничних перевезень і подорожей у світі. Класифікація видів перевезень. Сучасний стан та перспективи розвитку залізничних перевезень в світі і в Україні. Міжнародне правове регулювання залізничних перевезень. Нормативно-правова база організації залізничних перевезень в Україні. Види поїздів і вагонів. Перевезення туристів рейсовими потягами. Правила здійснення перевезень туристів і багажу на міжнародних і внутрішніх лініях та оформлення перевізних документів. Спеціалізовані туристські потяги. Аналіз світового досвіду. Організація туристсько-екскурсійних поїздів, їх склад та умови оренди. Розробка маршруту. Організація роботи служб турпоїзда. Організація безпеки

туристів на залізничному транспорті. Стан використання залізничних перевезень при формуванні туристських маршрутів в Україні

ТЕМА 5. Водні перевезення. Морські круїзи

Історія розвитку морських і річкових круїзів. Міжнародне правове регулювання у сфері морських перевезень. Нормативна база морських і річкових перевезень в Україні. Типологія круїзів і круїзних маршрутів. Типи морських круїзів (як сегментів ринку). Формування ціни круїзу. Категорійність кают. Класи круїзних суден. Географія морських та річкових круїзів. Основні морські круїзи регіони. Специфіка організації круїзних маршрутів. Етапи розробки водного маршруту. Права та обов'язки партнерів угоди з фрахту. Організація роботи служб туристичного обслуговування на судні. Організація річкових круїзів: світовий досвід. Сучасний стан круїзного ринку світу і України. Інформаційне забезпечення транспортних подорожей.

20. «Туризмологія»

Дисципліна “Туризмологія” є спеціальною дисципліною напряму підготовки 6.040104 – географія, спеціальності “географія рекреації та туризму”.

Метою і завданням навчальної дисципліни “Туризмологія” є ознайомлення студентів з майбутнім фахом, оскільки даний курс є першою дисципліною з фахової підготовки менеджерів туризму. Завдання даного курсу полягає в наданні знань зі специфіки туризму як багатогранного суспільного явища та особливостей його функціонування в світі та Україні, з сутності діяльності в сфері туризму, у формуванні навичок дослідницької роботи з формування туристичного продукту.

Предмет навчальної дисципліни “Туризмологія” включає специфічні риси туризму; історію його розвитку в світі та в Україні; формування та функціонування індустрії туризму, її структуру; туристичні умови та ресурси; поняття про гостинність в туризмі, організацію транспортних перевезень та діяльність туристичної галузі; правові аспекти турдіяльності та сутність туристичної політики держави; міжнародний туризм та діяльність міжнародних організацій.

Вимоги до знань та вмінь.

Студент повинен знати: функції туризму, структуру туризму та індустрії туризму, специфічні ознаки туристичної послуги, її місце в господарській системі, характерні риси функціонування ринку туристичних послуг та особливості діяльності суб'єктів ринку, включно з міжнародними та національними організаціями.

Студент повинен вміти: класифікувати види туризму та туристичні ресурси, визначати приналежність суб'єктів туристичної діяльності до відповідної структурної компоненти індустрії туризму, визначати центри туризму та інші елементи територіальної структури туристичної діяльності на певній території, скласти опорний каркас туристичної програми та визначити вид та мету туру.

Тема 1. Туризм як суспільне явище та об'єкт пізнання

Поняття про туризм, його визначення за Законом України «Про туризм» міжнародними документами. Суспільні функції туризму: рекреації культурна, просвітницько-виховна, економічна, екологічна, соціальна тощо. Чинники розвитку туризму: науково-технічний прогрес, урбанізація, зростання культурно-освітнього рівня населення. Зміна умов та способу життя як рушійна сила розвитку туризму і ускладнення його суспільних функцій, глобалізаційні ознаки туризму. Аспекти дослідження туризму: географічний, історичний, економічний, екологічний, культурологічний, соціальний, психологічний, інформаційно-технологічний, політологічний, педагогічний тощо. Формування туризмології як науки про туризм та місце в ній туризмознавства.

Тема 2. Історія туризму

Передісторія (мандрівки, експедиції); початковий (активний); динамічний (формування індустрії); сучасний (глобальні проблеми). Передісторія розвитку туризму в світі: Геродот та мандрівники античної доби; паломницький рух середньовіччя; епоха Великих географічних відкриттів; «аристократичне подорожування». Історія туризму: Т. Кук і закладання основ тур діяльності; взаємозв'язок «революцій» на транспорті та в туризмі; регіональні особливості активного етапу розвитку туризму (друга половина XIX ст. - початок XX ст.); загальні особливості та регіональні відміни у формуванні індустрії туризму (50-80-ті роки XX ст.); туризм на етапі глобалізації (90-ті роки XX ст. - початок XXI ст.) безпека, екологія, геоторіальність. Початок розвитку туризму в XIX ст., перші туристичні організації; розвиток туризму на початку XX ст. та у міжвоєнний період (20-30-ті роки XX ст.), форми організації турдіяльності та розвиток індустрії туризму. Розвиток туризму у 50-80-х роках XX ст., регіональні особливості. Розвиток туризму за часи Незалежності, його проблеми в країні на сучасному етапі.

Тема 3. Структура туризму

Підходи до класифікації. Класифікація туризму за формами: самодіяльний, організований; індивідуальний, груповий; клубний, соціальний. Класифікація за рівнем: міжнародний, внутрішній. Класифікація за напрямками: активний екологічний, екскурсійний, рекреаційний. Класифікація за видами (мотивацією): гірськолижний, культурно-просвітницький, розважальний, курортно-лікувальний, релігійний, діловий та конгресово-науковий, етнічний, сільський тощо. Класифікація за засобами долання простору: пішохідний, кінний та гужовий, водний, автомобільний, повітряний. Класифікація за цільовою аудиторією: дитячо-юнацький, молодіжний, сімейний тощо. Класифікація за ринковими ознаками: масовий, елітарний, екзотичний. Особливості кожного структурного елементу.

Тема 4. Туризм як сфера економічної діяльності. Індустрія туризму
Специфічні риси туристичної послуги. Бізнесова складова туристичної діяльності. Соціалізація турдіяльності. Екологічний імператив в турдіяльності. Поняття про індустрію туризму як міжгалузевий комплекс (кластер) із задоволення потреб подорожуючої людини. Структура індустрії туризму: організаційна функціонально-галузєва, територіально-господарська, її елементи.

Рівні організації індустрії туризму: глобальний (міжнародний), національний, регіональний, місцевий.

Тема 5. Туристичні ресурси

Підходи до класифікації. Природно-рекреаційні (рельєф, клімат, гідрографія, ландшафти, бальнеологічні ресурси); культурно-історичні (археологічні, архітектурні, монументального мистецтва, пам'ятки історії та культури); етнічні (елементи матеріальної духовної традиційної культури) туристичні ресурси. Туристсько-рекреаційні об'єкти: національні парки, історико-культурні заповідники, тощо). Музеї в структурі туристичних ресурсів. Умови розвитку туризму. Поняття та класифікація умов: топологічні, транзитні, економічні, соціально-демографічні екологічні, інфраструктурні, політико-правові. Територіально-рекреаційний комплекс, принципи його формування та функціонування.

Тема 6. Гостинність в туризмі Класифікація: послуги розміщення, харчування, дозвілля. Заклади, надають послуги розміщення, їх види. Класифікація закладів харчування. Види та форми дозвілля. Поняття про готельні мережі. Технологія готельної справи. Основні риси технології харчування. Організація обслуговування туристів в готелях та інших закладах розміщення. Загальні принципи організації харчування туристів. Організація послуг дозвілля в системі гостинності.

Тема 7. Транспортні послуги в туризмі

Використання різних видів транспорту в туризмі: залізничного, автомобільного, водного, повітряного. Принципи організації залізничних подорожей. Особливості автотуризму. Загальні положення організації автобусних турів. Авіаперевезення в туризмі. Використання інших видів транспорту в туризмі (гужовий, повітряні кулі, космічний тощо). Круїзний туризм: річкові, морські та змішані круїзи. Форми організації транспортних подорожей. Чартери та чартерні умови.

Тема 8. Туристична галузь

Поняття про туристичний продукт (турпродукт). Основні типи підприємств галузі: туроператори, турагенції, їх види. Діяльність туристичного підприємства. Основні напрямки діяльності. Форми організації та розподіл функцій. Сутність туроперейтингу. Ділова документація. Ваучер (путівка) - основний документ в туризмі. Проектування турів. Класифікація маршрутів та турів. Загальні положення та принципи методики розробки турів.

Тема 9. Правові засади туристичної діяльності

Законодавчо-нормативна база туризму. Національне законодавство: Закон України «Про туризм». Основні документи нормативної бази в сфері гостинності, транспорту, галузі туризму. Туристичні формальності. Поняття про туристичні формальності: візові, митні, страхування. Міжнародні документи організації з регулювання туристичної діяльності. Історична довідка розвитку міжнародного співробітництва в сфері туризму. Всесвіт: туристична організація (ВТО), її функції та структура. Участь України в системі ВТО. Багатосторонні та двосторонні угоди в сфері туризму. Туристична політика. Поняття про туристичну політику. Механізми державного та міжнародного регулювання туристичної діяльності.

Тема 10. Кадрова політика в туризмі

Європейська, американська системи підготовки кадрів для туризму. Структура та рівні підготовки кадрів. Стандартизація освіти в туризмі. Університетська освіта в системі підготовки кадрів для туризму. Вітчизняний досвід підготовки кадрів для туризму. Види навчальних закладів України, які готують кадри для туризму. Класифікатор професій в туризмі. Наукова складова в підготовці кадрів для туризму.

Тема 11. Ринок туристичних послуг Поняття про ринок. Особливості функціонування туристичного ринку. Суб'єкти ринкової діяльності. Структура туристичного ринку (галузева, видова, територіальна та його рівні (глобальний, макрорегіональний, національний, місцевий). Загальні риси функціонування ринку туристичних послуг.

Тема 12. Маркетинг та менеджмент туризму Маркетингова інформація. Аналіз ринку та вибір ринкового сегменту. Реклама та PR-технології як маркетинговий інструмент. Збутові механізми. Середовище ринкової діяльності: зовнішнє та внутрішнє середовище. Особливості маркетингу гостинності. Маркетинг турпродукту. Менеджмент туризму, його особливості. Внутрішній менеджмент. Організація ринкової діяльності турпідприємства. Менеджмент гостинності.

Тема 13. Сучасні тенденції розвитку міжнародного туризму. Динаміка туристичного процесу. Макрорегіональні відміни в розвитку туризму. Країни – лідери в туризмі. Країни - генератори туристичних потоків. Країни - рецепієнти. Найпопулярніші центри міжнародного туризму. Диверсифікація туристичного ринку: інноваційні види та форми туризму, їх характеристика. «Виклики» туризму: безпека туризму як глобальна проблема; екологічність; соціалізація.

Тема 14. Стан туризму в Україні.

Розвиток туризму за часи Незалежності, його етапи, динаміка. Особливості діяльності індустрії туризму: сфера гостинності, транспорту, туристична галузь. Галузеві диспропорції. Регіональні відміни в розвитку туризму України. Проблема туристсько-рекреаційного районування Територіальна структура вітчизняного туризму, її особливості. Управління розвитком туризму та державна туристична політика.

21. «Туристські райони України»

Навчальна дисципліна «Туристські райони України» є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» з напрямку підготовки – 0401- природничі науки, спеціальності – 6.040104– географія рекреації та туризму.

Мета дисципліни – ознайомлення студентів з закономірностями територіальної організації рекреаційно-туристичного комплексу України, чинниками формування туристських її районів, особливостями методики їх виокремлення, делімітації, дослідження, конкретна характеристика туристських районів країни з метою їх ефективної цільової трансформації.

Завдання - набуття магістрами необхідних методичних та методологічних знань і практичних навичок застосування конструктивно-географічних методів досліджень туристських районів України з метою їх цільової оптимізації.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- загальні засади районування;
- природні, історичні, економічні, геостратегічні чинники районування;
- процедуру туристського районування;
- що таке туристсько переважальні і туристсько недостатні райони;
- особливості туристських районів порівняно з іншими суспільно-географічними районами;
- значення географічного положення, як вирішального чинника туристського районування;
- методи та основні принципи застосування розрахунків при делімітації туристських районів;

вміти :

- класифікувати районоформуючі чинники, виокремлюючи і характеризуючи найбільш впливові і дієві;
- делімітувати туристські райони на картосхемах і картах;
- здійснювати аналіз просторово-територіальної організації рекреаційно-туристичного комплексу України;
- використовувати хорологічну теорію при туристському районуванні;
- складати прогнози трансформації територіальної організації туризму в Україні;
- розробляти і публічно захищати проекти туристського освоєння різних територій країни.

Місце дисципліни в системі підготовки фахівців у сфері рекреаційної географії: навчальна дисципліна «Туристські райони України» є однією з ключових складових комплексної підготовки магістрів спеціалізації «Рекреаційна географія і менеджмент туризму».

Зв'язок з іншими дисциплінами.

Навчальна дисципліна базується на циклі дисциплін професійної та практичної підготовки, зокрема «Географія України», «Рекреаційна географія», «Економічна та соціальна географія України», «Географічне країнознавство» та ін.

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Загальні засади районування. Сутність районування і його суб'єктивні та об'єктивні підвалини. Природні відмінності території, які визначаються об'єктивними геологічними, географічними та біологічними особливостями окремих частин Землі. Географічна зональність та висотна поясність, історичні передумови районування. Господарська спеціалізація територій і районування. Теорія районування або районолізації. Поняття «район» і «регіон». Інтегральна і соціальна регіоналізація.

Тема 2. Рекреаційне районування Виникнення рекреаційних районів в процесі невпинної диверсифікації географічного поділу праці. Рекреаційне районування як науково-прикладна процедура географічної науки. Сутність

рекреаційного району. Ієрархія районів. Туристський район як складова суспільно географічних і рекреаційних районів. Суб`єктивні і об`єктивні риси туристського районування . Існуючі рекреаційно-туристського районування. Походи до туристського районування. Економіко – і політико-географічне положення в туристському районуванні.

Тема 3. Принципи туристського районування світу. Вісім туристських районів світу і принципи їх виділення ВТО. Туристські аналогії з Україною. Європейський макрорегіон і його 13 мезорайонів. Місце України в Європейському макрорайоні і туристські зв`язки нашої держави з сусідніми країнами. Туристські країни першого і другого порядку стосовно українського туристського ринку. Проблеми рекреаційного районування світу.

Тема 4. Територіальні рекреаційні системи і туристське районування Системи і комплекси. Характер взаємозв`язків в ТРС і туристське районування. Таксономічний ранг території в районуванні. Простір – час в регіоналістиці. ТРС як ядра і опорний каркас туристських районів. Рівень сформованості ТРС як передумова розвитку просторово-територіальної організації рекреаційно-туристського комплексу. Територіальні рекреаційні системи. Територіальні рекреаційні комплекси. Територіальні рекреаційні системи України і світу.

Тема 5. Південний туристський район Склад і особливості формування Південного або Азово-Причорноморського району (приморські території Одеської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької і Донецької областей, приморські та гірські частини Криму). Природні умови та ресурси. Виділення Західного, Кримського і Східного підрайонів. Проблеми і перспективи подальшого туристського освоєння.

Тема 6. Карпатський район Склад і географічні особливості формування (території Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської і Чернівецької областей). Туристські підрайони Передкарпаття, Карпати, Закарпаття. Зменшення рекреаційного використання першого підрайону з півночі на південь. Природні умови та ресурси. Проблеми і перспективи подальшого розвитку району.

Тема 7. Полісся Склад району і інтенсивність його туристського освоєння. Наукове обґрунтування південної межі району, що проходить через такі міста (із заходу на схід), як Рава-Руська – Володимир-Волинський – Луцьк – Рівне – Житомир – Київ – Ніжин – Кролевець – Глухів. Природні і соціально-економічні особливості. Екологічні проблеми. Перспективи розвитку рекреації і туризму.

Тема 8. Правобережний височинний лісостеп Склад району, північна і південна межі. Третє місце району за всім комплексом туристських умов і ресурсів. Поділля як ядро і опорний каркас формування району. Умови розвитку спелеотуризму. Волинська і Придніпровська височини, як територіальний резерв району. Замки і фортеці району і перспективи їх відбудови і створення туристської інфраструктури.

Тема 9. Лівобережний лісостеповий район Географічне положення і склад району. Південна межа території. Природні умови і ресурси. Агропромислова складова туристського потенціалу. Зміненість природних ландшафтів і можливості їх відновлення. Мінеральні води і туристське

використання курортів як туристських баз. Головні проблеми і перспективи конструктивно-географічного моделювання туристської діяльності в районі.

Тема 10. Степовий туристський район Географічне положення і склад району. Найменш освоєний туристський район країни. Природні умови і ресурси. Соціально-економічна ситуація. Степові заповідники як ядра майбутнього туристського розвитку району. Низовинна і височинна частини території. Обмеженість лісових ресурсів. Мінеральні води і пелоїди. Концепція розвитку туристського району. Проблеми і перспективи відновлення рекреаційно-туристського потенціалу.

22. «Туристсько-краєзнавча діяльність і моніторинг географічного середовища»

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни "Туристсько-краєзнавча діяльність і моніторинг географічного середовища" складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» для студентів *галузі знань* – 0401 Природничі науки, *напрямку підготовки* – 040104 Географія.

Дана дисципліна належить до дисциплін вільного вибору студентів.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є окремі складові туристично-рекреаційного потенціалу адміністративного району великого міста або іншого населеного пункту. Ступінь освоєння і характер експлуатації рекреаційних ресурсів міст та приміських зон, їх стан та доступність, а також різноманітні аспекти розвитку туристичного руху в межах окремих регіонів та міст України.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна "Туристсько-краєзнавча діяльність і моніторинг географічного середовища" посідає одне з ключових місць у структурі підготовки фахівців з географії рекреації та туризму. Курс тісно пов'язаний з базовими дисциплінами природничо-наукового та гуманітарно-економічного циклів. Найтісніші зв'язки дисципліна "Туристсько-краєзнавча діяльність і моніторинг географічного середовища" має з курсами "Краєзнавство", "Основи раціонального природокористування, екологічної експертизи та аудиту", "Рекреаційна географія", "Основи географії рекреації та туризму" тощо.

Метою викладання навчальної дисципліни "Туристсько-краєзнавча діяльність і моніторинг географічного середовища" є ознайомлення й оволодіння теоретичними знаннями і практичними навичками з організації та проведення різних видів туристсько-краєзнавчої роботи, засвоєння вимог до організації туристсько-краєзнавчої діяльності залежно від потреб споживачів туристичних послуг; розгляд історії розвитку туристсько-краєзнавчої діяльності, визначення та аналіз загальних та регіональних особливостей просторової диференціації туристсько-рекреаційних ресурсів в межах географічних об'єктів регіонального рівня. Дисципліна сприяє вихованню свідомого громадянина України, повагу до історичного минулого свого народу і толерантне ставлення до культурних і національних здобутків інших народів, бережливе ставлення до навколишнього середовища.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Туристсько-краєзнавча діяльність і моніторинг географічного середовища” є вивчення історії розвитку туристсько-краєзнавчої діяльності, засвоєння основних понять, класифікацій й методик організації туристсько-краєзнавчої діяльності залежно від потреб споживачів туристичних послуг; дослідження різних видів забруднення навколишнього середовища; визначення проблем охорони й збереження природних комплексів у зв’язку з їх використанням у рекреаційній сфері, аналіз організації системи моніторингу за станом географічного середовища в Україні; вивчення основних природоохоронних заходів; ознайомлення з нормативно-правовими документами, що регулюють діяльність у сфері моніторингу та охорони навколишнього середовища

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати : передумови формування туристсько-краєзнавчої діяльності на теренах України; основні види і організаційні форми краєзнавчо-туристичної роботи, особливості підготовки та проведення туристсько – краєзнавчих подорожей та екскурсій; правила безпеки учасників туристських походів та змагань, при подоланні окремих перешкод, організації біваку; правила екологічної безпеки, збереження природи при проведенні туристських подорожей та змагань; види спортивного туризму та їх особливості; основні правила орієнтування на місцевості, порядок роботи з картою і компасом при орієнтуванні на місцевості; негативні наслідки діяльності суспільства, основні законодавчі документи, що регулюють діяльність у сфері моніторингу та охорони навколишнього середовища.

вміти : розробляти маршрути для пішохідних туристсько-краєзнавчих подорожей, враховуючи особливості рельєфу території, наявності чи відсутності транспортних шляхів, насиченості території природними та історико-культурними об’єктами.

Програма навчальної дисципліни

Тема 1 Теоретико-методологічні основи краєзнавчо-туристичної діяльності. Об’єкт та предмет краєзнавчо-туристичної діяльності. Основні завдання краєзнавчо-туристичної роботи на сучасному етапі. Функції та види туристсько-краєзнавчої діяльності. Моніторинг навколишнього середовища й туристсько-краєзнавча діяльність.

Тема 2. Історія розвитку туристсько-краєзнавчої діяльності. Розвиток туристсько-краєзнавчої діяльності у XVIII—XIX ст. Основні тенденції розвитку туристсько-краєзнавчої діяльності від початку XX ст. до сьогодення. Зародження туристично-екскурсійної справи. Діяльність краєзнавчо-туристичних товариств «Плай» і «Чорногора».

Тема 3. Напрями туристсько-краєзнавчої діяльності у навчальних закладах України. Основні принципи краєзнавчої діяльності і туризму в навчальних закладах. Організація туристсько-краєзнавчої діяльності у школах та позашкільних навчальних закладах. Розвиток туристсько-краєзнавчої діяльності у вищих навчальних закладах України.

Тема 4. Основні види і організаційні форми краєзнавчо-туристичної роботи. Види краєзнавчо-туристичної роботи залежно від способу пересування, за змістом, за метою, за тривалістю, за організацією подорожі. Форми

краєзнавчо-туристичної діяльності: прогулянка, похід, екскурсія, експедиція, зліт, гурток, секція, клуб, товариство. Різновиди екскурсій. Категорії складності походів.

Тема 5. Організація та проведення туристсько- краєзнавчих подорожей.

Підготовка до подорожі. Туристично-краєзнавчий цикл. Розподіл обов'язків між членами групи. Планування маршруту походу. Кошторис на придбання спорядження, продуктів харчування, аптечки для походів. Групове та особисте спорядження для подорожей.

Тема 6. Загальна підготовка до подорожі. Теоретична підготовка: географічна, краєзнавча, топографічна. Практична підготовка: фізична, технічна й тактична. Психологічна підготовка членів туристської групи. Уникнення конфліктних ситуацій в процесі туристсько- краєзнавчої діяльності.

Тема 7. Вимоги щодо формування туристичних груп учнівської та студентської молоді. Повноваження адміністрації навчальних закладів та інших організацій освіти, що проводять туристичні подорожі з молоддю. Оформлення маршрутної документації на проведення туристичних подорожей з активними способами пересування учнівської та студентської молоді.

Тема 8. Підведення підсумків туристсько-краєзнавчих походів. Оформлення звітної документації. Можливість використання зібраних матеріалів для організації експозицій, географічних вечорів, наукових семінарів.

Тема 9. Система державного моніторингу навколишнього середовища в Україні. Державні організації та відомства, які проводять моніторинг окремих компонентів навколишнього середовища. Об'єкти моніторингу в Україні. Система моніторингу у м. Києві. Показники стану довкілля.

Тема 10. Джерела забруднення навколишнього середовища. Стаціонарні й пересувні джерела забруднення атмосферного повітря. Джерела забруднення вод та ґрунтів. Джерела радіоактивного забруднення. Шумове та електромагнітне забруднення. Якість життя населення.

Тема 11. Екологічна безпека як складова національної безпеки України. Екологічна безпека та її складові. Екологічна політика й екологічна освіта. Сутність і зміст понять «екологічна безпека», «ризик», «екологічна політика», «екологічна освіта».

Тема 12. Нормативно-правова база природоохоронної діяльності та моніторингу навколишнього середовища. Закони України «Про охорону навколишнього середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про охорону земель», «Про планування і забудову території», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру», «Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів ПЗФ».

Тема 13. Міжнародне співробітництво у сфері моніторингу навколишнього середовища. Участь України у міжнародному співробітництві в галузі охорони довкілля. Міжнародні конвенції ратифіковані в Україні.

23. «Фізична географія материків і океанів»

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Фізична географія материків і океанів» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» з галузі знань 0401 – природничі науки, напрямів підготовки – 6.040104 географія, 6.040105 - «Гідрометеорологія», 6.080101 – геодезія, картографія та землеустрій.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є окремі складові географічної оболонки (геолого-геоморфологічна будова, клімат, гідрологічні особливості, ґрунтово-рослинний покрив, тваринний світ території).

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальна дисципліна “Фізична географія материків і океанів” є складовою нормативного циклу дисциплін студентів та підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” та є базовою для вивчення таких навчальних дисциплін як “Географія України” та “Регіональна географія” тощо.

Програма навчальної дисципліни складається з 4-х змістовних модулів. Перший присвячений вивченню природних особливостей Африки, другий – Євразії, третій – Північної та Південної Америки, четвертий – Австралії та Океанії та Антарктиди.

Метою викладання навчальної дисципліни «Фізична географія материків і океанів» є вивчення природних особливостей материків за окремими природними компонентами.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Фізична географія материків і океанів» є

- виявлення та аналіз основних факторів, які визначають просторову диференціацію природи материків
- вивчення окремих природних компонентів материків світу: геологічної будови, тектонічних структур, рельєфу, кліматичних особливостей, внутрішніх вод, ґрунтово-рослинного покриву та тваринного світу;
- аналіз та вивчення особливостей фізико-географічного районування природних регіонів світу згідно зі схемою фізико-географічного районування та природних зон материків;
- фізико-географічна характеристика регіональних фізико-географічних одиниць.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: загальні закономірності просторової диференціації географічної оболонки, особливості їх прояву в межах материків і окремих фізико-географічних регіонів, основні фактори, які визначають просторову диференціацію природи материків.

вміти: виявляти та аналізувати основні фактори, які визначають просторову диференціацію природи материків; аналізувати особливості фізико-географічного районування природних регіонів світу; характеризувати регіональні фізико-географічні одиниці згідно зі схемою фізико-географічного районування.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Вступ до курсу. Фізико-географічне положення Африки.

Мета та завдання курсу. Основні терміни та поняття; об'єкт і предмет дослідження. Фізико-географічне положення Африки. Вплив фізико-географічного положення на природу материка. Моря та океани, що омивають береги Африки. Генетичні типи берегів Африки.

Тема 2. Геологічна будова Африки. Закономірності тектоніко-орографічної будови.

Історія геологічного розвитку материка. Закономірності тектонічної будови, основні тектонічні структури. Орографічна будова Африки. Залежність рельєфу від геологічної будови та тектоніки. Генетичні типи рельєфу та основні морфоструктури. Корисні копалини.

Тема 3. Клімат Африки. Внутрішні води.

Вплив кліматотвірних чинників на формування клімату Африки. Особливості клімату Африки, його специфічні риси. Характеристика кліматичних поясів. Внутрішні води Африки: річки та озера. Класифікація річок Африки за джерелами живлення та типами водного режиму; класифікація озер за походженням.

Тема 4. Просторова диференціація природи Африки. Природні зони та фізико-географічне районування.

Особливості просторової диференціації природних умов Африки. Широтна зональність Африки: зона вологих екваторіальних лісів, перемінно-вологих лісів, саван та рідколісся, тропічних пустель і напівпустель, вічнозелених твердолистяних лісів та чагарників; характеристика їх головних особливостей. Висотна поясність. Загальна схема фізико-географічного районування Африки.

Тема 5. Фізико-географічне положення Європи. Межа між Європою та Азією. Генетичні типи берегів.

Характеристика географічного положення Європи. Особливості природи. Характеристика берегової смуги Європи. Класифікація берегів за еволюцією розвитку та генезисом. Основні берегові форми. Межа між Європою та Азією. Моря та океани, що омивають береги Європи.

Тема 6. Історія розвитку, геологічна будова Європи. Закономірності тектоніко-орографічної будови.

Основні риси орографічної будови території Європи. Історія формування території. Тектонічна будова Європи. Залежність рельєфу від геологічної будови та тектоніки. Генетичні типи рельєфу та основні морфоструктури. Корисні копалини. Зледеніння, льодовикові форми рельєфу.

Тема 7. Вплив кліматоутворюючих факторів на формування клімату Європи. Кліматичні пояси. Внутрішні води.

Клімат Європи: вплив кліматотвірних чинників на формування клімату. Основні закономірності циркуляції повітря. Характеристика теплої та холодної пори року. Кліматичні пояси та області. Внутрішні води: річки та озера. Класифікація річок за джерелами живлення та типами водного режиму. Класифікація озер за походженням. Підземні води та льодовики.

Тема 8. Просторова диференціація природи Європи. Природні зони та фізико-географічне районування.

Особливості просторової диференціації природних умов Європи. Географічні пояси та природні зони Європи: зона арктичних пустель, тундри та

лісотундри, тайги, мішаних лісів, широколистяних лісів, лісостепова та степова зона, напівпустель та пустель, зона вічнозелених твердолистяних лісів і чагарників. Висотна поясність. Загальна схема фізико-географічного районування Європи.

Тема 9. Фізико-географічне положення Азії. Генетичні типи берегів. Особливості фізико-географічного положення Азії та його вплив на природу. Генетичні типи берегів і основні берегові форми Азії. Берегова смуга Азії: затоки, протоки, острови, півострови та миси (мінімум назв).

Тема 10. Історія формування території, геологічна будова Азії. Закономірності тектоніко-орографічної будови

Характерні риси орографічної будови Азії. Історія формування території. Геологічна будова. Тектонічна будова. Рельєф. Співвідношення морфоструктур тектоніки та рельєфу. Корисні копалини.

Тема 11. Вплив кліматоутворюючих факторів на формування клімату Азії. Кліматичні пояси. Внутрішні води.

Клімат Європи: вплив кліматотвірних чинників на формування клімату. Основні закономірності циркуляції повітря. Характеристика теплої та холодної пори року. Кліматичні пояси та області. Внутрішні води: річки та озера. Класифікація річок за джерелами живлення та типами водного режиму. Класифікація озер за походженням. Підземні води та льодовики.

Тема 12. Просторова диференціація природи Азії. Природні зони та фізико-географічне районування.

Особливості просторової диференціації природних умов Азії. Географічні пояси та природні зони Азії: зона арктичних пустель, тундри та лісотундри, тайги, мішаних і широколистяних лісів, лісостепова та степова зони, напівпустель і пустель, саван й тропічного рідколісся, жорстколистих вічнозелених лісів і чагарників середземноморського типу, сухих і дощових (перемінно-вологих, в т.ч. мусонних) субтропічних лісів та вологих екваторіальних лісів; їх характеристика. Висотна поясність.

Загальна схема фізико-географічного районування Азії. Принципи та критерії обґрунтування, виділення й проведення меж фізико-географічних країн та областей. Поділ території Азії на фізико-географічні країни: 1) Арктична острівна країна; 2) Західно-Сибірська низовинна країна; 3) Середньосибірська гірсько-рівнинна країна; 4) Північно-Східна Сибірська гірсько-рівнинна країна; 5) Тургайсько-Казахська рівнинна країна; 6) Алтайсько-Саянська гірська країна; 7) Байкальсько-Станова гірська країна; 8) Туранська низовинна країна; 9) Середньо-Азійська гірська країна; 10) Центральньо-Азійська рівнинна країна; 11) Приамурсько-Корейська гірсько-рівнинна континентально-острівна країна; 12) Камчатсько-Курильська гірська континентально-острівна країна; 13) Японська острівна країна; 14) Східно-Китайська гірсько-рівнинна континентально-острівна країна; 15) Азійська Середземноморська нагірна країна; 16) Передньоазійська нагірна країна; 17) Тибетська гірська країна; 18) Гімалайська гірська країна; 19) Аравійсько-Месопотамська гірсько-рівнинна країна; 20) Індо-Гангська низовинна країна; 21) Індостанська гірсько-рівнинна континентально-острівна країна; 22) Індокитайська гірсько-рівнинна країна; 23) Малайсько-Філіпінська континентально-острівна країна.

Тема 13. Фізико-географічна характеристика Північної Америки.

Фізико-географічне положення Північної Америки. Моря та океани, що омивають береги Північної Америки. Характеристика берегової смуги Північної Америки. Особливості тектонічної та геологічної будови. Характерні риси орографічної будови Північної Америки. Клімат Північної Америки, його специфічні риси. Вплив кліматотвірних чинників на формування клімату материка. Характеристика кліматичних поясів. Внутрішні води. Класифікація річок Північної Америки за джерелами живлення та типами водного режиму. Класифікація озер за походженням. Особливості ґрунтово-рослинного покриву та тваринного світу.

Тема 14. Просторова диференціація природи Північної Америки. Природні зони та фізико-географічне районування. Особливості просторової диференціації природних умов Північної Америки. Географічні пояси та природні зони Північної Америки: арктичних пустель, тундри та лісотундри, тайги, мішаних лісів, широколистяних лісів, лісостепова та степова зони, напівпустель та пустель, вологих мішаних лісів, напівпустель і пустель, твердолистяних лісів і чагарників, вічнозелених вологих лісів. Висотна поясність. Схема фізико-географічного районування Північної Америки. Система таксономічних одиниць; принципи й критерії виділення та проведення меж субконтинентів, фізико-географічних країн і областей на материк. Поділ території материка на субконтиненти (групи країн): Американський сектор Арктики, Позакордільський Схід, Кордільський Захід, Центральна Америка.

Тема 15. Фізико-географічна характеристика Південної Америки. Фізико-географічне положення Південної Америки. Моря та океани, що омивають береги Південної Америки. Закономірності тектонічної та геологічної будови. Особливості орографічної будови Південної Америки. Клімат Південної Америки, його специфічні риси; особливості впливу кліматотвірних факторів на формування клімату материка. Характеристика кліматичних поясів та облатей. Внутрішні води. Класифікація річок Південної Америки за джерелами живлення та типами водного режиму. Класифікація озер за походженням. Особливості ґрунтово-рослинного покриву і тваринного світу.

Тема 16. Просторова диференціація природи Південної Америки. Природні зони та фізико-географічне районування.

Особливості просторової диференціації природи Південної Америки. Широтна зональність на материк: зона вологих екваторіальних лісів (сельва), субекваторіальних перемінно-вологих (в т.ч. мусонних) лісів, саван та рідколісся (північна – льянос та південна – кампос), зона трав'яних субтропічних степів (пампа), зона напівпустель і пустель помірних широт; зона берегових пустель і напівпустель субекваторіального, тропічного та субтропічного кліматичних поясів й узбережні ліси помірної зони. Висотна поясність Анд та її специфічні риси. Схема фізико-географічного районування Південної Америки; критерії районування. Поділ території материка на субконтиненти (групи країн): Позаандійський Схід та Андійський Захід. Фізико-географічні країни та області: Орінокська рівнинна країна, Амазонська низовинна країна, Бразильська плоскогірна країна, Прекордильська гірсько-улоговинна країна, Патагонська країна, Центральна-Андійська гірська країна, Чілійсько-Андійська гірська країна.

Тема 17. Фізико-географічна характеристика Австралії.

Фізико-географічне положення Австралії. Моря та океани, що омивають береги Австралії. Тектонічна та геологічна будова Австралії. Загальна характеристика орографічної будови Австралії. Кліматична характеристика Австралії, специфічні риси клімату. Особливості впливу кліматотвірних факторів на формування клімату Австралії. Кліматичні пояси та області. Внутрішні води. Класифікація річок Австралії за джерелами живлення та типами водного режиму. Класифікація озер за походженням. Ґрунтовий покрив, рослинність і тваринний світ.

Тема 18. Просторова диференціація природи Австралії. Природні зони та фізико-географічне районування.

Закономірності просторової диференціації природи Австралії. Природні зони Австралії: зона дощових (мусонних) екваторіальних та вологих тропічних вічнозелених лісів, сухого тропічного вічнозеленого рідколісся, саван, тропічних й субтропічних напівпустель і пустель, субтропічних вологих та сухих лісів. Схема фізико-географічного районування Австралії; фізико-географічні країни та області, принципи й критерії їх виділення. 1) Західно-Австралійська плоскогірна країна; 2) Центральна низовинна країна; 3) Східно-Австралійська гірська країна (Великий Вододільний хребет). Загальний огляд природи Океанії: особливості географічного положення; рельєф та кліматичні умови, типи ґрунтово-рослинного покриву; регіональні ландшафтні відмінності.

Тема 19. Фізико-географічна характеристика Антарктиди.

Своєрідність фізико-географічного положення Антарктиди та його вплив на формування природних особливостей материка. Поняття про “Антарктику”, “Субантарктику” та “Антарктиду”, їх межі. Розміри й характер берегової лінії Антарктиди. Абсолютні висоти, льодовий покрив материка й прилеглих частин океану. Тектоніко-геологічна будова. Клімат: фактори формування та причини його особливостей. Органічний світ материкової частини Антарктиди та прилеглих акваторій океанів. Сучасні наукові дослідження. Міжнародне співробітництво. Перспективи освоєння природних ресурсів Антарктиди, можливі негативні наслідки. Проблеми охорони природи. Сучасні екологічні проблеми та шляхи їх розв’язання. Природні зони та секторність природних умов; регіональний огляд Антарктиди.

24. «Фізична географія світу»

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Фізична географія світу» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» з *галузі знань* 0304 Міжнародні відносини, напряму підготовки – 6.0302 - Країнознавство, спеціальності «Країнознавство».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є окремі складові географічної оболонки (геолого-геоморфологічна будова, клімат, гідрологічні особливості, ґрунтово-рослинний покрив, тваринний світ території).

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальна дисципліна “Фізична географія світу” є складовою нормативного циклу дисциплін студентів та підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” та є базовою для вивчення таких навчальних дисциплін як “Регіональна географія”, “Політична географія” тощо.

Програма навчальної дисципліни складається з 2-х змістовних модулів. Перший присвячений вивченню природних особливостей Африки, Євразії, другий – Північної та Південної Америки, Австралії, Океанії та Антарктиди.

Метою викладання навчальної дисципліни «Фізична географія світу» є вивчення природних особливостей материків за окремими природними компонентами.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Фізична географія світу» є

- виявлення та аналіз основних факторів, які визначають просторову диференціацію природи материків

- вивчення окремих природних компонентів материків світу: геологічної будови, тектонічних структур, рельєфу, кліматичних особливостей, внутрішніх вод, ґрунтового-рослинного покриву та тваринного світу;

- аналіз та вивчення особливостей фізико-географічного районування природних регіонів світу згідно зі схемою фізико-географічного районування та природних зон материків;

- фізико-географічна характеристика регіональних фізико-географічних одиниць.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: загальні закономірності просторової диференціації географічної оболонки, особливості їх прояву в межах материків і окремих фізико-географічних регіонів, основні фактори, які визначають просторову диференціацію природи материків.

вміти: виявляти та аналізувати основні фактори, які визначають просторову диференціацію природи материків; аналізувати особливості фізико-географічного районування природних регіонів світу; характеризувати регіональні фізико-географічні одиниці згідно зі схемою фізико-географічного районування.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Вступ до курсу. Фізико-географічна характеристика Африки.

Мета та завдання курсу. Основні терміни та поняття; об'єкт і предмет дослідження. Фізико-географічне положення Африки. Моря та океани, що омивають береги Африки. Закономірності тектоніко-геологічної будови. Орографічна будова Африки. Вплив кліматотвірних чинників на формування клімату Африки. Особливості клімату Африки, його специфічні риси. Характеристика кліматичних поясів. Внутрішні води Африки: річки та озера. Класифікація річок Африки за джерелами живлення та типами водного режиму; класифікація озер за походженням. Особливості ґрунтового-рослинного покриву та тваринного світу.

Тема 2. Просторова диференціація природи Африки. Природні зони та фізико-географічне районування.

Особливості просторової диференціації природних умов Африки. Широтна зональність Африки: зона вологих екваторіальних лісів, перемінно-вологих лісів, саван та рідколісся, тропічних пустель і напівпустель, вічнозелених твердолистяних лісів та чагарників; характеристика їх головних особливостей. Висотна поясність. Загальна схема фізико-географічного районування Африки.

Тема 3. Фізико-географічна характеристика Європи.

Фізико-географічне положення та генетичні типи берегів Європи. Тектоніко-геологічна та орографічна будова Європи. Клімат Європи: вплив кліматотвірних чинників на формування клімату, характеристика кліматичних поясів. Внутрішні води: річки та озера. Класифікація річок за джерелами живлення та типами водного режиму. Класифікація озер за походженням. Ґрунтовий покрив, рослинність і тваринний світ Європи.

Тема 4. Просторова диференціація природи Європи. Природні зони та фізико-географічне районування.

Особливості просторової диференціації природних умов Європи. Географічні пояси та природні зони Європи: зона арктичних пустель, тундри та лісотундри, тайги, мішаних лісів, широколистяних лісів, лісостепова та степова зона, напівпустель та пустель, зона вічнозелених твердолистяних лісів і чагарників. Висотна поясність. Загальна схема фізико-географічного районування Європи.

Тема 5. Фізико-географічна характеристика Азії.

Фізико-географічне положення та генетичні типи берегів Азії. Моря та океани, що омивають береги Азії. Закономірності тектоніко-геологічної будови. Орографічна будова Азії. Клімат Азії та його специфічні риси. Особливості впливу кліматотвірних чинників на формування клімату Азії. Кліматичні пояси та області. Внутрішні води: характеристика річок та озер. Класифікація річок за джерелами живлення та типами водного режиму; класифікація озер за походженням. Особливості ґрунтового-рослинного покриву та тваринного світу.

Тема 6. Просторова диференціація природи Азії. Природні зони та фізико-географічне районування.

Особливості просторової диференціації природних умов Азії. Географічні пояси та природні зони Азії: зона арктичних пустель, тундри та лісотундри, тайги, мішаних і широколистяних лісів, лісостепова та степова зони, напівпустель і пустель, саван й тропічного рідколісся, жорстколистих вічнозелених лісів і чагарників середземноморського типу, сухих і дощових (перемінно-вологих, в т.ч. мусонних) субтропічних лісів та вологих екваторіальних лісів; їх характеристика. Висотна поясність. Загальна схема фізико-географічного районування Азії.

Тема 7. Фізико-географічна характеристика Північної Америки.

Фізико-географічне положення Північної Америки. Моря та океани, що омивають береги Північної Америки. Характеристика берегової смуги Північної Америки. Особливості тектонічної та геологічної будови. Характерні риси орографічної будови Північної Америки. Клімат Північної Америки, його специфічні риси. Вплив кліматотвірних чинників на формування клімату материка. Характеристика кліматичних поясів. Внутрішні води. Класифікація річок Північної Америки за джерелами живлення та типами водного режиму.

Класифікація озер за походженням. Особливості ґрунтово-рослинного покриву та тваринного світу.

Тема 8. Просторова диференціація природи Північної Америки. Природні зони та фізико-географічне районування.

Особливості просторової диференціації природних умов Північної Америки. Географічні пояси та природні зони Північної Америки: арктичних пустель, тундри та лісотундри, тайги, мішаних лісів, широколистяних лісів, лісостепова та степова зони, напівпустель та пустель, вологих мішаних лісів, напівпустель і пустель, твердолистяних лісів і чагарників, вічнозелених вологих лісів. Висотна поясність. Схема фізико-географічного районування Північної Америки. Система таксономічних одиниць; принципи й критерії виділення та проведення меж субконтинентів, фізико-географічних країн і областей на материку.

Тема 9. Фізико-географічна характеристика Південної Америки.

Фізико-географічне положення Південної Америки. Моря та океани, що омивають береги Південної Америки. Закономірності тектонічної та геологічної будови. Особливості орографічної будови Південної Америки. Клімат Південної Америки, його специфічні риси; особливості впливу кліматотвірних факторів на формування клімату материка. Характеристика кліматичних поясів та облатей.

Внутрішні води. Класифікація річок Південної Америки за джерелами живлення та типами водного режиму. Класифікація озер за походженням. Особливості ґрунтово-рослинного покриву і тваринного світу.

Тема 10. Просторова диференціація природи Південної Америки. Природні зони та фізико-географічне районування.

Особливості просторової диференціації природи Південної Америки. Широтна зональність на материку: зона вологих екваторіальних лісів (сельва), субекваторіальних перемінно-вологих (в т.ч. мусонних) лісів, саван та рідколісся (північна – льянос та південна – кампос), зона трав'яних субтропічних степів (пампа), зона напівпустель і пустель помірних широт; зона берегових пустель і напівпустель субекваторіального, тропічного та субтропічного кліматичних поясів й узбережні ліси помірної зони. Висотна поясність Анд та її специфічні риси. Схема фізико-географічного районування Південної Америки; критерії районування.

Тема 11. Фізико-географічна характеристика Австралії.

Фізико-географічне положення Австралії. Моря та океани, що омивають береги Австралії. Тектонічна та геологічна будова Австралії. Загальна характеристика орографічної будови Австралії. Кліматична характеристика Австралії, специфічні риси клімату. Особливості впливу кліматотвірних факторів на формування клімату Австралії. Кліматичні пояси та області. Внутрішні води. Класифікація річок Австралії за джерелами живлення та типами водного режиму. Класифікація озер за походженням. Ґрунтовий покрив, рослинність і тваринний світ.

Тема 12. Просторова диференціація природи Австралії. Природні зони та фізико-географічне районування.

Закономірності просторової диференціації природи Австралії. Природні зони Австралії: зона дощових (мусонних) екваторіальних та вологих тропічних

вічнозелених лісів, сухого тропічного вічнозеленого рідколісся, саван, тропічних й субтропічних напівпустель і пустель, субтропічних вологих та сухих лісів. Схема фізико-географічного районування Австралії; фізико-географічні країни та області, принципи й критерії їх виділення.

Тема 13. Фізико-географічна характеристика Антарктиди.

Своєрідність фізико-географічного положення Антарктиди та його вплив на формування природних особливостей материка. Поняття про “Антарктику”, “Субантарктику” та “Антарктиду”, їх межі. Розміри й характер берегової лінії Антарктиди. Абсолютні висоти, льодовий покрив материка й прилеглих частин океану. Тектоніко-геологічна будова. Клімат: фактори формування та причини його особливостей. Органічний світ материкової частини Антарктиди та прилеглих акваторій океанів.